

Gizonak eta Ez

M. de Pedrola

S. Garmendia'k
itzulia

Bi aktoetan, billatze-azterketa-inbestigazio bat.

Teatro honen autorea: Manuel de Pedrola.

1960-garren urtean «Ignasi Iglésies» saria irabazi zuen.

Teatro-lan hau, lehendabiziko aldiz, 1958-garrengo azaroaren 19-an, Teatro Romea-n eman zan. Barzelona-kö «Agrupació Dramàtica»-koek eman zuten.

Frederic Roda gidari eta erakusle.

Ari ziranen izenak:

Núria Picas	Selena
Mercè Garcia	Eliana
Pepa Palau	Sorne
Miquel Gimeno	EZ
Miquel Rodés	Bret
Jordi Torras	Fabi
Lluí Bosch	Feda

Antoni Bache-ek dekorario.

Euskerak, Salvador Garmendia-k eman du.

LEHENDABIZIKO AKTOA

Bi Burni-habe bi hillarek, hiru gela desberdin egingo dituzte. Erdikoa, alboetako biak baiño meharragoa, estuagoa. Alboetako bi ge-

len alboetako bi paretak, zuri zuriak. Eszenarioaren barren guztian, oihal bat, goitik behera zuzen zuzena, kolorez beltza. Alboetako bi getetan, paretaren kontra, biña aulki, edo bestela, banku luze bat; oso anka-motz dira alki hok. Erdiko gelan, alki bat, ondoko getetako baiño txikiagoa. (Lan hau lehendabizikoz eman zanean, bankuaren edo alkiaren ordean, «mezedora» bat ipiñi zuen gidariek.)

Alboetako gela bakoitzean, gizon bat eta emakume bat daude. Gazte dira oraindik. FABI, eskubiko gelako gizona, lurrean etzanik bezala dago; eta emakumea, SELENA, burni-habeei lotuta erdiko gelako gizonari begira. Gizon hau, EZ deritza, lurrean etzanik lokarturik dago. Ezkerreko gelako gizona, BRET, eta emakumea, ELIANA, erdiko gizonari begira daude. ELIANA erdi belauniko, eta BRET zutik. Eskuiñeko gelaren barren-barrenean, lurrean eserita, geldi eta nunbait galdurik bezala, mutil bat. Ezkerreko gelaren barren-barrenean, neska bat: mutillak duen postura bera du.

Oihala altxa eta minutu batez edo, dena isil isilik.

BRET.—Hilik ote dago?

FABI.—Ez, lo dagoela dirudi.

BRET.—Orain arte ez zan sekula lokartu.

ELIANA.—Ez du mugimendu txikienik...

FABI.—Lo dago.

ELIANA.—Arnasarik ez duela, esango nuke...

FABI.—Ezpainetan mugimentu txiki bat ba du.

SELENA.—Hil zorian bide dago...

FABI.—Hil zori luzea litzake.

BRET.—Noizpait hil beharko daba.

FABI.—Zergatik hilko da? Hori baiño lehenago hilko ez ote geran, nork daki?

ELIANA.—Gazteago gera.

FABI.—Hori ere gazte da. Zenbat urte duen, inork ez daki.

BRET.—(Ez-engandik hurbilago egoteko, lurrean etzan da.) Hilko balitz...

ELIANA.—Libre gindezke.

FABI.—Ez gera sekula libre izango. Begira bestela burni hoiei...

(Burniei begira geratu dira guztiak; zenbait minututan denak isil. Gero, berriz denak Ez-i begira. Burni tartetik besoa luza eta gizonaren ikutzen ahalegiñak egin bitza BRET-ek. Dena alperrik!)

BRET.—Nahi eta ezin.

FABI.—Ez dugu sekula ikutu ahal izan.

BRET.—Ausartu ere ez gera sekula ausartu.

ELIANA.—Noizpait ausartuko bagiña... eta ikutu ahal bageneza, dana apurtuko litzakeala iduritzen zait.

SELENA.—(*Burniak astindu bitza.*) Gogorrik daude burniok...

BRET.—(*Gizona ikutzeaz etsi beza eta lurrean eseri bedi.*) Hare gogorragoa da diogun bildurra.

(*Ez, posturaz kanbiatu da.*)

SELENA.—Mugitu egin da!

(*Hari begira danak.*)

FABI.—Esan ere esan nizuen ez zegoela hil-da. (*Zutitu bedi, burnien ondoan egonki.*)

BRET.—Pozik nintzake makilla bat edo zerbait banu, kolpe bat edo beste emateko. (*Gelaren barren alderat begira beza. Hori bera egin bezate FABI-k eta SELENA-k.*)

FABI.—Makilla bat? (*Atzean duen alkirat egin beza urrats bat eta hari begira, haren ondoan gera bedi.*) Alkiaren anka batez zer egin ditekean, nork daki... (*Har beza anka.*)

SELENA.—Zer da hori FABI? (*FABI-rengana kurri egin eta.*)

FABI.—Burni tartetik anka batez jo genezake... (*Alkiari anka kentzen ahalegiñak egin bitza.*)

SELENA.—Ez holakorik FABI, ez holakorik!

(*BRET-en ondoan eseri da ELIANA, eta burniez beste aldeko gelan gertatzen ari danari begira geratu dira.*)

FABI.—Zer dala eta ez? Saia gaitezen zerbait egiten... Aspaldi hon-tan ez gera ezer egiten saiatu.

BRET.—Gisako zerbait egiten ez gera behiñere saiatu.

FABI.—Lo dago-eta, oraintxe da gurea. Joan eta billa berriro noiz lokartuko dan!

BRET.—Bai, oraintxe da gurea. (*Zutitu eta alkiraiño doa.*)

ELIANA.—(*Haren atzetik joaki.*) Nik lagunduko zaitut.

SELENA.—Burutik eginda ahal zaudete? Zerbait gertatuta ere.

BRET.—Zerbait gertatuko balitz, hobe.

FABI.—Zu zerorri, burniotaz ez ote zaude asean?

SELENA.—Hala da. Baiñan, zer ondorenik izango dan ez dakigu-eta... (*Denak geldi.*)

BRET.—(*Burnietara joaki*) Ondorenik, diozu...?

SELENA.—Bai. Duguna bera baiño ere zerbait txarragorik etor dakigukeala, ez ote dakizute?

FABI.—Ez. Bai eta zera ere! Presondegia baiño txarragorik ezer ez dukegu.

SELENA.—Batek bost ba daki! Heriotza... Hil gintzake.

BRET.—Ez guk bera lehenago hiltzen badugu.

SELENA.—Besterik gabe, zauritu bakarrik egin bageneza?

BRET.—Orduan ere ez liguke ezer egingo. Gu gabe ez diteke bizi.
Gu gabe ez litzake, ezer, ez litzake nor.

FABI.—(*Alkiari anka oraintxe kendu dio.*) Aprobata egin nahi dut.

BRET.—Ni armatu arte, zaude. Erdi hilik uzten baduzu eta atzera egin badeza, hementxe egongo naiz gertu bertan behera zerraldo uzteko.

ELIANA.—(*Oraintxe-arestian alkiari anka kendu dio.*) Har zazu, Bret.

SELENA.—Eliana, ez ahal zera bildur ala?

ELIANA.—Bai, zuk bezelaxe gutxi gora behera, bildur espentagarria sentitzen dut. Bildur naizelako hain zuzen nahiko nuke hil lezaten. Beti izan naiz bildur...

(*FABI-k besoa burnien tartetatik sartu du, bainan, anka txikiegia dala ohartu da.*)

FABI.—Ez dut ikutzen ahal...

BRET.—Ea nik... (*Sar beza besoa, baiñan doi doia ikutu besterik ez beza egin gizona.*)

FABI.—Zerbait luzegorik beharko genuke.

(*BRET-ek, bere hartan jarrai beza; besteak, ingurumaria begira bezate zerbaiten billa bezala; baiñan, errenik geratu diran alkiak beste ezer ez dago haien geletan.*)

ELIANA.—Piska bat itxoegitea hobe genuke... Posturaz kanbia diteke.

BRET.—Ditekeana da. Itxoegin zagon.

(*Aspertu da; eginahal guztiak alperrekoak dirala ikusi du; utz bitza bertan behera; orain, denak, gizonari begira geratu dira.*)

SELENA.—Ez diogu sekula ezer egiten ahal!

FABI.—Isilik zaude! Guk baiño gehiago ote dakizu?

SELENA.—Dena den, denok dakigu horren kontra ez dezakegula ezer-txo ere egin.

BRET.—Zer dakigu guk! Gure indarrak horren kontra buruz buru nehurtu arte, ez dugu jakingo.

SELENA.—Milla aldiz nehurtu ditugu.

FABI.—Ez da hori. Hitz egitea eta alkar nehurtzea, besterik da. Beste alde, gugandik aparte bizi da.

SELENA.—Hor datza bere indarra.

BRET.—(*Buruari eragiñaz.*) Ez, ez dago hor.

SELENA.—Nun bada?

BRET.—Gauzen berri dakielako du indar.

SELENA.—Zer daki?

FABI.—Guk al dakigu!

BRET.—Gora behera guztien, ixillenen ere berri du.

ELIANA.—Ez digu sekula agertu.

FABI.—Ez eta agertuko ere.

BRET.—Hori egitea, isil-gorderik isillenak adiskideei esatea bezela litzake. Ez dizaiguke ezertxo ere esan, bestenez bere burua traizionatuko luke eta. Bere etsaiak gera.

FABI.—Gure etsaia dala, esan nahiko zenukean.

BRET.—Gauza bera da.

ELIANA.—(*Alkian eseri bedi.*) Neri berriz, batzuetan, gure gora beherei, aza ostu bati baiño garrantzi gutxiago ematen diela, iruditzen zait.

FABI.—Ez genioke begiratuko begiratzen diogun bezala, hori egia balitz.

ELIANA.—Berarekin ez bagera sartzen, ez da sartzen gurekin, baiñan.

BRET.—Zer dala eta sartuko da gurekin? Mendea hartu ginduen, eta orain bere eskuetan gauzka... ala uste du behintzat. Ez da bada-ez-bada ere sartuko gurekin, baitaki, hala egin baleza, hemen barnean izkutaturik daramazkigun indarrak eta sena pizaraziko lituzkeala eta burnien kontra oldartuko giñakeala. (*Alkian anka lurrera bota eta burniak astintzen hasiko da.*)

ELIANA.—Ba dugu senarik. Burrukan ari gera halaz guztiz ere.

SELENA.—Bera ez da konturatu ere egiten...

BRET.—Noiz eta noiz hori!... (*Burniak pakean utz eta alkia anka har beza.*) Ahaztutzeko betarik ere ez baidiogu ematen.

FABI.—Egia esan, ez du sekula ahaztu. Itxuraz bakarrik du indiferentzia guretzako.

ELIANA.—Aza hostoaren pare gera horrentzako.

FABI.—Isilik zaude! Dan guztia, gu gera horrentzako.

ELIANA.—Bai eta ez: ba gera eta ez gera deus.

BRET.—Hori da. Gure beharrean da, baiñan ez balitz bezala bizi da.

FABI.—Gure baitan ez baitu konfiantzarik.

(*Ez zertxobait mugitu da.*)

SELENA.—(*Haren begira baitzegoen.*) Horra, mugimentu txiki bat zuen orain arestian.

BRET.—Txiki txikia... hutsa! Oraindi ere ez dago gure esku.

FABI.—Ez da sekula egon gure esku. Ez bera, ez bere pentsamendua eta ez bere naitasuna. Gure baitan zer ikusten duen ere ez dakigu.

ELIANA.—Ikusi, beharbada ez gaitu ikusi ere egiten.

FABI.—Hori horrela balitz ez lezake gurekin sekula diskuti.

ELIANA.—Besterik diot: geren burua ikusten dugun bezala ez gaituela ikusten alegia. Ba daki ba duela aurrean norbait, beharrezko duen norbait, baiñan ez daki norbait hori nor dan, norbait hori nolakoa dan. Horrentzat ez dugu nortasunik, ez izenik, denok berdiñak gera, itxura zerbait, aurrean dituen ezerez batzuek, gaitzitzen duten aza hostoak...

BRET.—Horixe berorixe da guretzat: izenik ez duen norbait.

ELIANA.—Ez deritza.

FABI.—Ez deritzagu. Beti eta guztiok, Ez otsegin diogu. Guk geok gure gurasoen deitura-apellidoa hartu genuen, bainan deitura hura egiazkoa ala alegiazkoa zan jakiteko ez genuen ezer egin.

BRET.—Hor konpon bere izena! Bera, bere izateko eta jokatzeko era zaigu ardura.

SELENA.—Kanbiakor eta aldakor da; beñere ez bat eta hura.

BRET.—Ez, hain zuzen ere beti da bat eta hura.

ELIANA.—Ez du egiazko nortasunik. Gu nola, hala ari da.

FABI.—Momentuero mugatzen gaitu.

(Harrituta bezala alkarri begira geratu dira laurak. Luzaz isilik.)

BRET.—Gizon hori buruz gutako bakoitzak ideia diferentea du!

FABI.—Bai eta zera ere! Hitzak ditugu desberdiñak, baiñan dena den, gauza bera ikutzen dugu guztiok. Beharrik esaten dugu guztiok, gauza bera! Bestela balitz, izan, ez litzake izango!

BRET.—Horrexengatik da izanago, kualidade eta defeto guztiak bat honen gaiñera botatzen ditugulako.

ELIANA.—Hori horrela balitz...

FABI.—*(Aski urduri eta beroturik.)* Hori horrela balitz deseginduko genuke!

BRET.—*(Buruari eragiñaz.)* Ez, orain beranduegi da. Baiñan, geok asmatu, sortu genuela beharbada egia da.

ELIANA.—Zer dala eta sortuko genuen kartzelero bat?

BRET.—*(Bizkarra bildu-eta.)* Haren beharrean aurkitzen giñalako edo.

FABI.—Orain ez dugu horren beharrik.

BRET.—Hori da, orain ez dugu horren beharrik. Gaitzitzen gaitu, oztopo bat kaltegarri da.

ELIANA.—Desegin dezagun beraz!

FABI.—Hortan ari gera hain zuzen. Baiñan... *(Besoak zabal bitza, etsipena eman eta gelaren barrenera doa.)*

BRET.—Zaude. Onenean...

(Ez-i begira geratu dira laurak.)

FABI.—Onenean?

BRET.—Ixo! Gauza bat bururatu zait. Gizon hau ba dalako ote daude hemen burniok, ala alderantziz, burniok hemen daudelako ote da gizon hau? Hortik jo behar genuke, hortik hasi... *(Anka alde batera utz, eta has bedi burniak hastintzen.)*

FABI.—*(Horren ahalegiñan alperrokoak ikusi ondoren.)* Ez. Norbaitek hala nahi izan zuelakoz dira gauza guztiak, bateren batek hala erabaki zuelakoz. Borondate batek altxatu zituen burniok.

ELIANA.—Geok edo gure gurasoak sortuak dira.

FABI.—Behar da hortarako prozedimentu bat...

ELIANA.—Gure borondatea.

FABI.—Borondateak ez digu ezertarako balio izan. Beti izan dugu borondaterik.

ELIANA.—Ez beharbada beti behar genukean beste. Bildur piska batetik, gure indarretan konfiantza ezak ez bide dio utzi libreki ager zedin.

FABI.—Libreki! Burni tartean zer diteke azaldu libreki?

SELENA.—(*Burniei lotu da, oiñazez beterik.*) Ez dut konprenditzen, ez dut ulertzen!

FABI.—Zer ez duzu ulertzen?

SELENA.—Dena eta ezer ez. Gizon hori, zuek, ni neroni.

BRET.—Zer konprenditurik ez ikusten ez dagoelako edo da, eta iñork baiño argiago zuk duzu ikusten.

FABI.—Beti dago zerbait konprenditzekorik. Hori dala eta gaude hemen. Besterik ez bada, zerbait konprenditzen saiatzeko. Oraina eta geroa gure da, oiñazetan eta preokupazioetan bizitzeko. Enima hau miatzeko eta konprenditzeko, urteak urteen gain, gure ditugu. Noizpait konprendituko dugu.

BRET.—Horrekin edo hori gabe.

ELIANA.—Gabe, beharbada.

BRET.—Zergatik esan duzu hori?

ELIANA.—Azken mugaraiño iristen galeraziko baitigu. Gauzak garbi eta zuzen ipintzeko momentua etor dakiguneen, gauza guztiak itxuraldatzen saiatuko baita...

BRET.—Ia ia azken mugaraiño iritxi geranik ez bide du pentsatzen; gure barnean sarturik, isilik isilik, hitzik aipatu gabe zertan ari geran iñork ez dakiela, gure egoerari soluzio bat billatzen ari geranik ere ez zaio burura etorriko! Eta gero, berriro lokartu dediñean...

SELENA.—Berriz gehiago lokartuko ez balitz?

FABI.—Egia. Beharbada gure bizitza guztian ez da gehiago lokartuko...

BRET.—Ez dakigu zuzen. Dana dala, prepara gaitezen...

SELENA.—Zer besterik egin dugu bizitza guztian?

BRET.—Orain besterik da.

SELENA.—(*Lehengoan gogor.*) Beti hortan gera: orain besterik da, joanak joan, orain beste momentu batean bizi gera.

FABI.—Zuzen ari da SELENA.

BRET.—(*Oiñaze-miñetan.*) Selen a beti zuzen ari da. Bildurtiena ere bera baita...

- SELENA.—Gauza guztiak izkutuan gordetzen ditut, ahaztu gabe.
- FABI.—(SELENA-ri *begira.*) Zer gordetzen duzula?
- SELENA.—Bai, zuek ahaztutzen duzuen gauza guztien oroitzapena.
- BRET.—Ez dugu ezer ahaztu. Zertaz oroiturik ez baitago izan ere.
Geon baitan ezer esan gabe pentsatu dugun guztia, ez baigenezaiokan ezertxo ere esan.
- SELENA.—Barne muiñetan bizi ditugunak oroit diteke.
- ELIANA.—Hitz egitea ez digu behinere debekatu...
- SELENA.—Guk zer esango esnai, hor zegoen beti ordea. Zertaz mintzatzen giñan?
(*Beste hiruek mugimendu bat dute, eta zer esan ez da kitela bezala, alkar begiratuko dute.*)
- SELENA.—Garrantzirik duenik ezer, inoiz esan ote dugu?
- BRET.—(*Buru makurrik.*) Hortaz oroitzea neke da, Selena.
- SELENA.—Ni bai, ni oroitzen naiz. Eguneroko gora behera xingleak aipatu ditugu beti.
- FABI.—Gora behera horiek aipatzen genituenean hain zuzen ari giñan honarako preparatzen.
- SELENA.—Bai, preparatzen ari giñan. Horrexengatik ez dugu orain, presentean ezer berririk egiten, ditugun pentsamentuok bata bestearekin agertu baizik. Egiteko genuen guztia, aspaldidanik zuen guretako bakoitzak nola egin behar zuen erabakirik. Eta zertarako balio izandu du?
- BRET.—Horretxek bultzatu bide gaitu momentu honara.
- SELENA.—Beste edozein momentu bezin momentu da hau. Esnatuko baita, eta dana lehengora etorriko da: hain usaturik gauden ordenara.
- BRET.—(*Ankaz berriz zerbait egiten saia bedi.*) Arrapa ahal baneza...
- SELENA.—Ez zenezake ordea. Horrek ere baduke sendituren bat.
- FABI.—Ez, hala gertatu beharrezkoa izango zan. Burnietatik gertuago lokartu izan balitz...
- SELENA.—Balitz eta ez balitz... Hori da ez duena egin!
- FABI.—(*Zerbait egin gogoz.*) Egitea pentsaturik genuena bertan behera utziko ahal diogu ba?
- SELENA.—Ez; hobe dugu zerbait egiten saiatu.
- BRET.—(*Ankaz saiatu ondoren, bertan behera utzi du dana.*) Alperrik ari naiz. Noizpait nekatuko ahal da betiko postura horretan!
- SELENA.—Hori ere jakin ez dakigu.
- ELIANA.—(*Kejatz bezala.*) Zuk bihotz gabetzen badituzu...
- SELENA.—Ez dut inor bihotz gabetu. Lan eta lan aritu eta gero esku hutsik aurkitzeak emango lieken atsekabea eta nahigabea aldendu nahi nieke.

- FABI.—Esku hutsik aurkitzea baiño milla aldiz tristeago da ezer gertatu gabe egunak eta egunak etortzen sentitzea.
- ELIANA.—Beti da zerbait berririk gertatzen. Gero eta txikiagoa da dugun itxaropena. Hemen sartu giñanean, zenbait egunetarako bakarrik izango zala, uste genuela, ondo asko gogoratzen zait.
- FABI.—Egungo egunean ere hori bera uste dugu. Bizitza hontara ez gerala sekula jarri ondotxo dakizu. Zerbait hoberik aurki ditek-alako da noski; ez burnirik eta ez bildurrik ezagutuko ez dugun egun argi bat halako batean etorriko zaigulako. Ez gabe bizitzerik izango dugun eguna.
- SELENA.—Ez beti izandu dugu gaiñean.
- BRET.—Izan dana eta izango dana ez da berdin. Egunero dira gauzak kanbiatzen.
- SELENA.—Kanbio hori izateko kondizioa Ez da beharbada.
- BRET.—Mugarri bat da.
- FABI.—Gure borondateari eragiteko dira on mugarriok. (*Anka bur-nitar-tean sar beza.*) Eskurago baneduka...
(SELENA gelaren barrenera joan da eta ahal dan bezela eseri egin da. Besteak SELENA-ri begira.)
- FABI.—(*Besteei itzuli.*) Momentu honetan gugandik apartzeak, zer onik dakarke?
- SELENA.—Ez naiz apartatu. Nekaturik nago. Itxoin beharraren itxoin beharra!... Lehen esnai bezinbat denbora orain lo egongo ote dan, batek ba'daki!!...
- BRET.—Hala hobe. Zenbat eta lo luzeagoa eta kolpe gehiago ematen ahal diogu. Beste zerbaiten billa ahalegindu gaitetze gaiñera...
Ankaz besterik zerbait gehiago ba dagoke.
- FABI.—Bai, ba dagoke, baiñan nun?
- ELIANA.—Burnien artean dagoen tartea zabalagotu genezake, agian...
- BRET.—Edo agian... Ixo! Ba da bide bat.
- FABI.—Zein bide?
- BRET.—(*Ezin egonez eta urduri.*) Hobeto jotzeko guregana erakar-tzeko bide bat.
- FABI.—Nola?
- BRET.—Uztai antzeko zer edo zer egin eta burutik behera sartuta edo eta zangoetatik lotuta guregana erakar genezake.
- FABI.—(*Erabat harrituta.*) Uztai baten antzeko zerbait, esan duzu? Zerekin egingo dugu?
- BRET.—(*Ingurumarira begiratuaz.*) Ezdakit ba...
- ELIANA.—Gerrikoekin...
- BRET.—Hori esan! gerrikoekin gerrikoez! (FABI-ri.) Bota zazu zure hori.
(*Bai batek eta bai besteak gerrikoak kenbitzate.*)

- FABI.—(*Burni tartetik bota beza berea.*) Har zazu.
- ELIANA.—(*Bilduaz.*) Neuk egingo dut. Binbitartean, har zazu anka bat eta kolpeka hasteko zaude prest... (*Bi gerrikoak lotu, eta mutur bat hebillatik pasatuaz, uztai baten antzeko zerbait egin beza.*)
- FABI.—Nik zer egin nezake?
- BRET.—Geldi zu. Ez gaitzke denok batera lanean har. Zaude prest, beste aldera eskapatzen balitz ere. Erne, beraz!
(*Ez mugitu egin da. Zutitzea bezela egin du, baiñan, gero, lurrean etzan bedi. Besteak hari begira daude.*)
- FABI.—Ikusi ahal duzue?
- BRET.—Bai. Esnatuko zala uste nuen. Horrela mugitzeko, nahi eta nahiez esnai dago gizon hau...
- SELENA.—(*Bankutik.*) Ez; ez bide da lokartzen gu bezala. Gu ez bezalakoa da.
- BRET.—Hala bide da. Baiñan ez dezagun denborarik alperrik gal. Emazu hor, ELIANA!
(*Mutur batitik eldu eta beste muturra gizonaren kontra botako du; Binbitartean BRET, ankari bi eskuekin elduta, joka hasteko gertu dago. Baiñan, soka, doidoia eta goxoki erori da Ez-en gainera.*)
- FABI.—Orain bai esnatuko dala...
(*ELIANA, bere hartan saiatzen da, bainan gauza onik ez zaio atera. SELENA, alkitik altxa eta besteengana hurbildu da, haiek dagitena ikus asmotan.*)
- ELIANA.—(*Porfiatuaz.*) Hauxen ere zailla da...
- BRET.—Utz idazu. (*Soka hartzen dio eta anka ematen.*) Honeraiño ekartzen banu, has berehalaxe kaskaka, erdi-erdian kolpe bat eman.
(*Ez-en zangoak lotu nahiez, hara egorri du soka. Denak begira begira daude. Soka ez da lotu Ez-en zangoei.*)
- BRET.—Bai, egiazki gauza zailla da...
- FABI.—Ez dugu ezer onik lortuko. Beste era batetara beharbada. Zaude... (*Alkandora kendu, bi puska egin eta muturrez bibiztoa egin du. Aski luzea dala iruditu zaio eta, lot bezaio ankari.*)
- BRET.—(*Zer ari ote dan jakin miñez.*) Zertarako duzu hori?
- FABI.—Ikusiko duzu. Har zazu...
(*Burniz bestaldera anka bota beza; BRET-ek, makurtuaz, har beza.*)
- ELIANA.—Zertarako dan oraintxe konturatu naiz. Zangoen azpitik pasa eta...

- FABI.—Hori bera. (BRET-i). Ba dakizu orain.
(Alde banatatik sokari elduaz, Ez-en zangoen azpitik soka pasa bezate.)
- BRET.—Zer egingo dugu orain?
- FABI.—Itzul idazu anka.
- BRET.—Zer asmazioa! Zer gauza bitxia!
(Anka bota dio; FABI-k har beza.)
- FABI.—(Soka askatu eta SELENA-ri.) Zer nahi duzu; lotuta honeraiño ekartzea ala bertan kolpeka hastea?
(Ez, bapatean, BRET eta ELIANA dauden gelatara bihurtu da. Zangoak mugitu ditu, eta mugimentuaz, eskuetan zituen bi soka muturrak aldegin diote FABI-ri.)
- BRET.—Otx! otx!
- FABI.—Madarikatu alena! (Burni tartetatik eskuak luza eta sokaren bi muturrak hartu nahi ditu.)
- BRET.—Zaude! Orain gertuago dadukagu eta.
(ELIANA makurtuaz Ez-en zango bati lotu da, eta burnietaraiño erakartzen saiatuko da. Binbitartean BRET, anka kolpea emateko gertu dago.)
- BRET.—Eldu zaiozu gogorrago!
(Bere burua loturik ikusi danean, Ez esnatu egin da. Oiña askatzen ahalegiñak egin bitza; aska beza eta zutitu bedi. Lurrean eseri da, eta beste guztiek atzera egin dute. Ez haien begira geratu da.)
- Ez.—Zer demontre gertatzen da hemen?
- ELIANA.—Zer?
- Ez.—Zer egin nahi zenuten? (Soka har eta ikusmira beza.)
- BRET.—Ezer ez.
- FABI.—Ez orain eta ez behiñere ez gera ezer egiten saiatu.
(FABI-k eta BRET-ek atzera egiñaz, norberaren alkira jo dute; han ankak utz bitzate.)
- Ez.—(Soka erakuski.) Hau zer da ba?
- ELIANA.—Jolasean genbiltzan.
- Ez.—(Zorrotz eta akusatzaille.) Preso altxatu nahi ninduzuten!
- ELIANA.—Zuk nahi ez duzunik ezin egin genezake.
- Ez.—Lokarturik nintzan ordea.
- ELIANA.—Dana dala, ez dugu borondaterik, ez gera gure esku.
- Ez.—(Mespretxuz.) Arratoiak ez besteak! (Soka alde batera boteaz.) Laguntzarik gabe diranei kalte egiten dien arratoiak bezalakoak zerate. Eskua jaso orduko txistu bizian aldegiten bai dute!
- BRET.—(Bere onera etorri da.) Ez da egia. Ez digu berak uste duan bezelako bildurrik sartzen, ez...

EZ.—Saiatu ere ez nauk saiatu sekula bildurrik sartzen. Bildurrak bizi bazerate, bildur hori, zeok zeren barruan sortu duzutelako da.

FABI.—Burniak sartu digute.

EZ.—Burniok zeokin izan dituzue beti.

FABI.—Halako batean ez ordea.

SELENA.—(*Erreguz.*) Fabi!

FABI.—Zer nahi duzu SELENA?

SELENA.—Zer ari zakizkio zirika?

FABI.—Ez natzaio zirika ari. Egunen batez gertatuko dana adierazi diot.

ELIANA.—Zu beste iñor ez da hemen bildurrak dagoenik. Zure burua gordetzeko jarri dituzu hain zuzen burniok.

EZ.—Zerk egiten zidan kalterik horrela gorde nadin?

ELIANA.—Gure baitan dugun indar izkutuak. Berak ikusten ez duen indar bat ba dugu, su bat, eta hori dala eta gaitu preso altxatu.

EZ.—Zeon burugabekerien kontra gordetzen zaituztet.

BRET.—Arnasarik har ez ditekean mundu zikin hontan hori dala eta biziarazten ote gaitu? Gu zaintzeko beste nehurririk ez ote diteke hartu? Dakien guztia guri jakiñaraziaz edo?

(*Ez altxatu egin da, bainan ez du erantzunik eman.*)

BRET.—(*Burnien ondoraiño hurbilduaz.*) Zure jakinduria hartzeko nor ez bagiña bezela, dakizun guztia zuretzako bakarrik zergatik gordetzen duzu?

EZ.—(*Burnietara keiñu bat egin-eta.*) Atzera ortik!

(*BRET ez da mugitu.*)

EZ.—Zer esan diat? Egin ezak atzera hortik!

BRET.—Zergatik egingo dut? Nere barrutian nago. Mugarriok ipiñi bazenituen, gu eta zure arteko barrutia mugatzeko jarri zenituen hain zuen. Begira: mugarria honeraiño da.

EZ.—Ez ahal duk nere esanik egin nahi?

FABI.—(*Burnietaraiño aurreratu ondoren.*) Ez nik eta ez iñork ez du egin nahi zure esanik, Ez. Burniz barrutik dagoen guztia, gure da. Halako batean, burniz kanpotik dagoena ere halaxe izango da.

SELENA.—Fabi!

EZ.—(*Mespretxuz.*) Gaixo errukarriak!... Hobeto beharrean ari zerate bainan ez baiduzue hortarako mediorik...

FABI.—(*Entzuteak pupua egin dio.*) Har zazu berriz lo eta ikusiko dugu.

EZ.—Zerbait egin nahi izan didazutela, egia da beraz?

FABI.—(*Behingoan dena esan nahi du.*) Bai, ez dizut gehiago izkutatuko, eta garbi esango dut. Hemendik aurrera, ahal dugun guztian ahal bestean saiaturako gera gaiñera.

- Ez.—Zergatik hemendik aurrera? Zer da gertatu?
- FABI.—Geon konzientziaren berri piskana piskana ikasten ari gera.
Berez etorri dan gauza da.
- Ez.—(SELENA-ri ari da.) Hi ere bai?
- FABI.—Hau ere bai.
- Ez.—Mintza bekit bera.
- SELENA.—Ni... hauekin bat nago.
- ELIANA.—Hori da, Selena!
- Ez.—Ez ote dakizute zigortu zaitzakedala?
- FABI.—(Sinisgogor.) Bai ote?
- Ez.—Bai.
- FABI.—Aditu ahal duzu, Bret? Aditu ahal duzue zuek?
- BRET.—Bai. Barruz dan bezelakoxea agertzen hasi da. Lehenago ager zedin, zergatik ez ote dugu gehiago behartu?
- Ez.—Burugabeok! (*Makurtu, periodikoa har eta urduri-urduri tolesta beza.*)
- BRET.—Iseka hasi adi, hori behar genian orain!
- Ez.—Hika hitz egin didak!
- BRET.—Eta, hik, zer nola egiten didak?
- Ez.—(*Periodikoaz kolpe bat eman nahiaz.*) Zoroa!
- FABI.—Hontara jarri geran ezkerro, Ez, gure eskuetara beharko duk.
- Ez.—(*Isiltasun bat, eta gero hotz-hotz.*) Lokaturik nintzan bitar-tean, zer arraio gertatu da hemen?
- FABI.—Ez ote dakik ba?
- ELIANA.—Ez diagu esango.
- BRET.—Zergatik ez diogu ezango?
- SELENA.—Geok bai ahal dakigu?
(*Ez parrez ari da.*)
- FABI.—Egin zak parre! Zer gertatu dan ez dakigula eta, zer? Nor-baitentzat bai eta hiretzak dik garrantzia, ez guretzat. Lokartu haiz, eta esnatu haizenean, gizon berri batzuekin aurkitu haiz.
- Ez.—Buruan nahasmendu bat zerabilten miserable batzuekin...
- FABI.—Heuk esan duk. Eta horra, orain, behar ditugun erantzunak ematera behartuko haugu.
- Ez.—(*Gaitzitu da, eta periodikoaz kolpeka has bedi.*) Egin zak atzera hortik, ero arraioa!
- FABI.—(*Atzera egin du.*) Egingo diat, bainan hare gogorrago salto egiteko... (*Idea berri bat etorri balitzaio bezala, atzera egin du eta alkiaren anka biltzera joan da.*)
- SELENA.—Fabi! Fabi!
- FABI.—(SELENA-ren aurrean gelditurik.) Ez genezake berriz atzera egin. Konturatu ahalzera, Selena?

- SELENA.—(*Apal-apal.*) Hala da bai, Fabi; barka nazazu.
- FABI.—(*Burnietara jo du, zuzenik Ez-engana.*) Orain, hik eta biok...
(*Burnien tarteetatik sar beza anka, baiñan Ez ankari lotu zaio eta errez kentzen dio.* BRET, *bere ankaren billa doa korrika.*)
- EZ.—Txotxoloa! (*Burnien kontra kolpeka has bedi; ordurako FABI-k eskua erretiraturik du.*) Indar hoiek zertarako dirala uste duk?
- BRET.—Eta hireak zertarako balio dio?
- EZ.—(*Ez eta BRET buruz buru, BRET-ek anka atzean izkuta beza.*) Ez diat inoiz zigorraz baliatu nahi izan. Zuek bai, bururik gabeko pertsona...
- BRET.—(*Lasa-lasai.*) Bai, e? Hurbildu adi piska bat...
(*Bapatean Ez burnietara hurbildu da eta bere ankaz burnian kontra kolpeka, hasiko da.*)
- BRET.—Zer ari haiz hor kolpeka? Burniok gure kolpetatik gordetzen hauten bezala gaituztek hire kolpetatik gordetzen.
- FABI.—(*Bere onera etorri da.*) Eta gaiñera, burniok gora behera, burruka irabazik egingo diagu.
- EZ.—(*Gelaren erdian zutik, mespretxuz beterik.*) Galdoak!
- ELIANA.—Lehenago giñuen ez orain hik esan bezelako; izan ere lokartu haiz garbi asko ikusi diagu nolako ahula haizen.
- BRET.—Kate-txakurra ez bestea.
- EZ.—Zeon gorrotoari lotuta bizi zerate...
- BRET.—Gorrotoa, esan duk? Nundik nora ikasi diagu norbait gorroto izaten? Gure inguruan egin dan presondegi hau bezelakoa egiteko ez ote da behar gorroto bizia?
- EZ.—Zeon kontra zaituztet gordetzen.
- FABI.—(*Isesakaz eta ironiaz.*) Maite ahal gaituk, beraz?
- EZ.—Hartzen ditudan neke guztiak zeungatik ez ote dizkiat hartzen?
- FABI.—Gu ez beste inor eta ezer ez duk hirerik, eta zer behar duk hik gugatik nekerik hartu! Hor bazterrean utziko bahindugu, zer egingo ote uke?
- ELIANA.—Oraintxe ere lehen baiño gutxiago balio duk, izan ere hire kontra altxatu bai gaituk.
- EZ.—Zer ote dakizute horretxen beharrean ez ote nintzan aurkitzen?
- BRET.—(*Sinisgogor.*) Hori ere bai? Zertarako nahi izango huen?
- EZ.—Zuen ezerezaz eta umiltasunaz nekaturik bide nengoan.
- BRET.—Ez gaituk sekula izan hik uste bezin ezerez eta umil. Gure baitan, beti hire kontra egin gaituk.
- EZ.—Ni neroni niñuen nere kontra ari nintzana...
- BRET.—Beharbada. Baiñan hori horrela delarik, luzenean ere, kondenaturik hago.

- FABI.—Uztazu pakean. Ez du gurekin zer eginik. Gugandik urruti bizi da, mugaz beste aldetik. Zer nolako suaz anka kendu didan, ez ahal zerate oharatu? Eta burnien kontra zer nolako amorrazioaz hasi dan?
- BRET.—Egia diozu, bai.
- FABI.—Berenez ahul utsa dan batek bakarrik joka zezakean horrela. Bere onetik atera dan batek.
- EZ.—Ez duzue ezer konprenditzen!
- ELIANA.—Horrela bada, zergatik ez gaituk argitzen?
- EZ.—Zergatik ez dio zuetako bakoitzak bere buruari argitasunik galdegiten?
- FABI.—Egin zioagu, eta orain hor dakusak ondorioa.
- BRET.—Sekula atera ez bezelakoa atera zaigula iruditu zaiguk.
- SELENA.—(Nun dagoen ez dakien batek bezala.) Gure mugarria hi haiz.
- ELIANA eta BRET.—(Biak batera.) Zer diozu? (Denak ari begira, Ez barne.)
- FABI.—(Gauza bera dio.) Gure mugarria hi haiz... Selena. (Ondora joan bekio eta besotik eldu.) Zer esan duzun bai ote dakizu?
- SELENA.—Bai...
- EZ.—Horren esanak ez du bururik ez aztalik. (Atzera egin eta barennean dagoen alkiraiño joango da.)
- BRET.—Minbera dan lekuan ikutu bide dugu... Mintza zaite, Selena.
- SELENA.—Ez dakit...
- ELIANA.—Hizketan ari giñalarik, gure hizketaldia hautsi du Ez-ek, gogoko ez balu bezala. Zerbaitetara hurbiltzen ari ote giñan nago...
- SELENA.—...bai, gure baitan dugun azken posibilitadera.
- BRET.—Zer da hori?
- FABI.—Nik neuk ez dut konprenditzen. Zer esan nahi izan duzu, Selena?
- SELENA.—Gu guztion azken muga Ez da... harengana ari gera.
- BRET.—(ELIANA-ri mintzo.) Zerbaiten berri ba du!
- ELIANA.—Gu geran bezelakoa ez baita sekula izandu.
- FABI.—Hitzegin zazu, Selena!
- SELENA.—Berak markatzen digu muga. Handik aurrera... beste aldera...
- FABI.—Beste aldera... Esazu, esazu, Selena!
- SELENA.—Handik beste aldera... sekula igaro ez ditezkean burniak daude! (Zerraldo bezela erori da.)
- FABI.—(SELENA-rengana makurtuaz.) Selena!
- BRET.—Zer du?

ELIANA.—Zer gertatzen zaio, Fabi?
 FABI.—(Eztiki eztiki masailleko bat emanaz.) Selena, Selena!
 SELENA.—Zer nahi duzu, Fabi?
 FABI.—Hobeto ahal zaude?
 SELENA.—Bai, baiñan oso nekatuta.
 FABI.—Zer dira beste burni hoiek?
 SELENA.—Beste burni hoiek? Ez dakit. Ez oraindik ere lo ahal dago?
 FABI.—Esnatu zala, ez ahal zera oroitzen?
 SELENA.—(Nekatuta bezela.) A, baliteke bai. Utz nazazu atsedean piska bat hartzen.
 ELIANA.—Zer du?
 FABI.—(Zutituaz.) Atsedean piska bat hartu nahi du.
 BRET.—(Ez zertan dan begira egon eta gero.) Begira! (Hara begira geratu dira danak.) Ezertarako gauza ez balitz bezela dago.
 FABI.—Delako beste burni hoiek aipatu ditualako ote da?
 ELIANA.—Baliteke. Baiñan, zer esan nahi zuen?
 Ez.—Ezer ez.
 BRET.—Ikusirik dago horrek zer esango duen. Gu gera gu Selena-k esandakoari adierazpen bat billatuko diogunak.
 FABI.—(Ez markatuaz.) Gu guztion muga dala esan du...
 BRET.—Baiñan zer arraio! Bertaraiño iritxi eta aurrera egiten uzten ez duen mugarria da muga...
 FABI.—Eginkizun zegoen gauza baten gertatzea da muga.
 ELIANA.—Gauza baten zertzea, alegia...
 BRET.—Biok gauza bat eta bera esan duzue.
 FABI.—Ba da beste berzait... A, ez dakit zuzen zer dan! Ikusten bezela dut eta halaz guztiz ere ez zait bururatzen.
 ELIANA.—Hori bera gertatzen zait...
 BRET.—(Ez markatuaz.) Horrek ordea ez du argitasunik emango.
 ELIANA.—Zangoz gora botatzeko beste pauso eman bai dugu.
 Ez.—Zeon buruak ondatzeko, iñozuak.
 FABI.—Ez da hori... gauden hontatik, zure kontura aurrera pauso bat emateko baizik.
 ELIANA.—Nago, ez ote diran orain burniok ahultxeago...
 Ez.—Lilluretatik bakarrik bizi izandu zerate beti. Oraindik ere ez ahal duzute konprenditu? Zuen muga burniok dira. Gauza berrik eta ez zenekitenik, ez dizute esan!
 FABI.—Ez da gure muga, esan du.
 Ez.—Aspaldidanik iritxi zerate mugaraiño. Betidanik...
 SELENA.—(Lurretik, nahaste-mahaste.) Burniak kanpoan daude.
 Ez.—Burniak barruan daude.
 FABI.—(SELENA-rengana makurtuaz.) Selena.
 SELENA.—Nekatuta nago...

BRET.—Lehengoaz ari ahal dira?

ELIANA.—Ez dirudi.

EZ.—(*Altxatu eta.*) Zuen hitzontzikeriak aspertu naute oraintxe! Behingoz isilduko ahal zerate?

BRET.—Oraintxe bai ez gerala gehiago isilduko.

EZ.—(*Ankaz burniak joaz.*) Isilik egoteko agindu dizuet!

FABI.—(*SELENA bere hartan utzi eta.*) Lehenik burni hoi en berri emauguk.

EZ.—Ez dago zer berririk eman.

FABI.—Ez daukak hortarako aski kemenik. Geu baiño bildurrago aihz. Hi ere, apurtu eta desegingu ote intake?

BRET.—Bai horixe! Denon artean apurtuko dugula gaiñera, agintzen dizuet.

EZ.—Behin eta betirako isildu zaitezte!

BRET.—Hi baiño sendoago gerala, egunen batez ohartuko bai gaituk.

EZ.—Zaudeteneko barruti hortatik, ala?

BRET.—Hemendik eta nun-nahitik.

FABI.—Ez gaude beharbada ezereen atzean. Egia bide da, burniok barnean ditugula eta ez beste iñon, eta hala edo hola hoiezaz libratuko gerala. Hori gerta dedinean, hire atzaparretatik libre izango gaituk.

EZ.—Orain arte, ez duk iñor libratu nere atzaparretatik.

FABI.—Orain arte ez... Baiñan seguru gaudek, ba dala nunbait gizonarentzat libertaderik. Nola edo hala lortzen, ikasiko diagu.

SELENA.—(*Emeki-emeki altxatu eta.*) Geok ez badugu lortzen, gure seme-alabek lortuko dute.

EZ.—(*Isekaz.*) Nun dituzue seme-alaba hoiek?

SELENA.—Noiz ekarriko eta hartuko ditugun zai daude. Gaur arte gazteegi giñan eta ez geunden hortarako preparaturi. Baiñan, seme-alaba hoiek zai dauzkagu. Seme bat izango diagu, burrukan hire kontra jarraitzeko.

BRET.—Denetan bildurtiena bera zalakoan-da!

FABI.—Selena! Baiñan, hori...

SELENA.—Bai, Fabi. Gu baiño bizkorragoa izango dan seme bat ekarriko dut zuretzat, denontzat.

FABI.—Baiñan, noiztik...?

SELENA.—Oraintxe bertatik...

EZ.—Haur miserable bat!

SELENA.—(*Ez dio kusorik egingo, eta zorabiatuta bezela, lilluratuta bezela.*) Nere erraietan sentitzen dut, eta zer nolakoa izango dan ba dakit. Gu baiño ederragoa eta bizkorragoa!! (*Gela barrenean orain arte eserita eta geldi egon dan mutilla zutitu eta emakumearen eta FABI-ren erdian jarriko da. Zutik egongo da, batere mugimen-*

turik gabe. Orain datorren deskripzio laburra alda diteke; akto-rearen kontura hori.)

SELENA.—Mutil sendo, haundi eta itxurakoa izango da, arpegikera bizi bizikoa eta illea beltza...

FABI.—Ikusten edo dut, Selena. Azala beltzarana du eta begien dirdaia bizi-bizia...

BRET.—(ELIANA-ri.) Baiñan, egiazki ikusten bide dute!

SELENA.—Gu bion antzik ez du izango...

FABI.—Ahoa gozoa du, baiñan bai ermoa ere!...

EZ.—(Bere buruari mintzo.) Burutik eginda daude! (Ankaz burniaren kontra kolpeka has bedi, baiñan, bestea, bere hartan jarraituko dute, lilluratuta bezala.)

SELENA.—Besoak zaintsuak eta sendoak...

FABI.—Buruz argia iñor bada...

ELIANA.—(SELENA-k hartu duen tankera bera, estua eta zorrotza harturik.) Nere alaba erabat ezta eta goxoa izango da, izandu zan lehendabiziko emakume hura bezelakoa...

BRET.—(Arri eta zur.) Eliana! (Gelaren barrenean zetzan neskatxa altxatu eta BRET eta ELIANA-ren erdira etorriko da. Mutillari eman dizkiogun karakteristika berak izango ditu neskak.)

ELIANA.—Goxoa dalarik ere, ba duke bere barruan halakoxe indar berezi bat, ez baita sekula santan jarriko jaiotzen ikusi zuten burni tartean bizitzera...

BRET.—Eliana! Baiñan zu ere...

ELIANA.—Ispillu bat bezin garbiak eta argiak dira here begiak, eta ba daki hitz berorik esaten. Gudariarentzat berebiziko laguna liteke.

SELENA.—Ez dute bidean etsiko, eta ez ditu iñork menderatuko.

ELIANA.—Biak bat eginik, beste edonor eta beste edozer baiño gogorragoak eta sendoagoak izango dira.

EZ.—(Parrez.) Amets, edonori egin lezake amets!

FABI.—Hago isilik!

SELENA.—Burrukan jarraituko duten gure ondorengoak eta Ez-i su eta fu erasoko diotenak, dira.

ELIANA.—Itxaropen indarrak ereginda eta maitasunak darion sinismenean bat egin-da.

BRET.—Aditu ahal duzu, Fabi?

FABI.—Bai, aditu dut eta ba dakust nere seme hau... eta zuen alaba hori ere.

BRET.—Nik ere. Ederra da neskatxa, zuen semearentzat gisakoa, narrua fiña du eta illea urrezkoa. Gisako izen bat aurkitu dut honentzat...

FABI.—Zein izen?

- EZ.—(*Bapatean hizketan sartu eta.*) Lotan zaudete eta konturatu ere ez zerate egiten. Zuen ametsak gora behera, bizitzak aurrera jarraitzen du, eta lehen bezalako da: antzu eta miserablea, hots, burnien tartekoa.
- BRET.—(*Ez-engana itzuli eta aski eztiki.*) Isilik hago, Ez. Burniok apurtuko dituztela entzun duk eta...
- EZ.—Zuek ere, hautsi nahiko zenituzkean...
- FABI.—Gure gurasoa bildurtiak baiño gehiago lortu diagu behintzat.
- SELENA.—Feda-rekin bukatuko dira kateak...
- EZ.—Feda?
- FABI.—Feda deritza gure semea.
- BRET.—Sorne barriz gure alaba.
- SELENA.—Alkar maitatuko dute, eta burrukatuko dira.
- EZ.—(*Parrez.*) Bakoitza bere gelatik!
- ELIANA.—Ez dagoko hoientzat gelarik. Jaiotzetik bertatik hoién semea libre izango da.
- EZ.—Zuek baiño esklaboago izango da. Egiten ori zeratenaz ere ez zerate konturatzen: oiñazezko eta itxaropenik gabeko biharamona ari zerate sortzen, alegia.
- SELENA.—Alkarren artean hitz gutxi egingo dute, izan ere, hitzak ez baiñan egiñak izango bai dituzte erakusgarri.
- ELIANA.—Ez-en gaiñetik pasatuko dira, izan ere, geok asmatu dugun ataka faltso bat besterik ez baita gizon hau.
- EZ.—(*Isekaz.*) Hori behar nuen. Ba naizela ere uka ezazue! (*Serioski.*) Hor daude burniak bizi naizelako zeññale. Edo eta zer uste duzue, aski dala zuen deseoa eta gurariz burniok ankaz gora botatzeko? Begira ezazue eta ikus zein sendo dauden! (*Burniei zenbait kolpe bezaie.*)
- SELENA.—Horrenak ia egin du. Feda, nere erraietan, dagoaneko burrukan hasia da. Bera da mintzo. Gauden eldu arte. Gure erraien isiltasunean eta pakean, biak, Feda eta Sorne garatu arte... (*Mutillak eta neskak atzera egin dute; gela hondora joan eta lehen zeuden bezala geratuko dira. Emakume biak lurrera erori dira, erabat nekatuta. Gizonak, haiengana makurtu bitez.*)
- FABI.—Selena...
- BRET.—Eliana...
- FABI.—(*Aurpegian zenbait kolpe txiki emanaz.*) Selena, Selena!
- BRET.—(*Illea igurtziaz.*) Eliana, zer duzu?
- SELENA.—(*Begiak iriki eta.*) Fabi...
- FABI.—Bai.
- ELIANA.—(*Begiak iriki ditu.*) Ene, Bret!
- SELENA.—Zu ahal zera?
- EZ.—(*Ez hotz ez bero.*) Hauek dira komediak egiteko moduak!!

- BRET.—Eliana...
- FABI.—Ni ez eta nor izango da ba!
- SELENA eta ELIANA.—(*Biak batera.*) Zer gertatu da hemen?
- FABI eta BRET.—(*Biak batera.*) Ez ahal zera oroitzen? (*Instante batzuk eta bi emakumeak, nekatuta bezela, zuzpirioka.*)
- SELENA.—Behin eta betirako Ez burrukatu genuela, amets egin dut.
- ELIANA.—Jakiña ba burrukatu dugula!
- EZ.—(*Burniak poliki poliki joaz.*) Oraindik ere hemen nago. Gaiñera egon, hementxe egongo naiz orain eta beti.
- BRET.—(*Zerbait ausnar baleza bezala.*) Auskalo! Beharbada ez zaudete eta hortaz ez gera konturatu ere egiten. Piskanaka piskanaka...
- EZ.—Ez naizela esatea ez duzue aski nitaz libratzeko, ni gabe gelditzeko.
- ELIANA.—(*Altxatu eta.*) Ator honerago...
- EZ.—Neri esan ahal didan?
- ELIANA.—Bai, ator gertuago. (*Zer gerta ere, poliki poliki hondoratu da Ez, behar balitz, kolpeka hasteko eskuan anka prest duelarik. Burnietara gabe gertu-gertu ordea, gelditu da.*) Gertuago.
- EZ.—(*Ez da pio.*) Zergatik?
- ELIANA.—(*Lasai.*) Ikusi egin nahi haut.
- EZ.—Ikusten naun nagoen lekutik bertatik ere.
- ELIANA.—Hare hobeto ikusi nahi haut. (*Ez-ek beste urrats bat egin du, eta burnien kontra gelditu da, besoa gora, kolpeka hasteko prest.*)
- EZ.—Begira nazan, ba.
- ELIANA.—(*Zorrotz eta luze begiratu ondoren.*) Ez, ez haiz lehengoa.
- EZ.—(*Isekaz.*) Ez, e?
- ELIANA.—Hire barruan zerbait ziak amilbehera. Iñolaz ere, usteltzen ari dan zer bait ikusten edo...
- BRET.—(*Ondora etor bekio eta azter beza Ez.*) Nik ez dut ezer ikusten horren baitan, Eliana.
- ELIANA.—Bai. Gaurgero ez da muga. Gaurgero ez da ezer...
- EZ.—(*Lasai.*) Ikusteko guztiak ikusi ahal ditun?
- ELIANA.—Bai, joan indeke pakean.
- EZ.—(*Harro eta antustez beterik.*) Aztertu nahi nauenik, besterik iñor bai ahal da? Orain da garaia, galdegin ezazue!
- SELENA.—(*Altxatu eta.*) Bai, nik.
- EZ.—(*Burnietara joaki.*) Ikustagun zer billatzen dunan! (*SELENA-k eta FABI-k azter bezate.*)
- SELENA.—Ezerez bat haiz...
- EZ.—Zuek bezalakoa beraz?...
- SELENA.—Okerragoa noski; gu behintzat humil jokatu gaituk gure bititza guztian, hi berriz harro.

- EZ.—Honelako isil-gordeak argitara atera dituzue gero, zer egin behar duzue? (*Ez du iñork erantzunik.*) Zertarako baliaraz ditzaitezue? Agi danez, orain lehen bezala, burnien atzean jarraitzen duzue.
- BRET.—Burni eta guzti, egiaren billa goatzek. Zenbat eta hitz gehiago eta egiatik hurbiltzenago gaituk.
- EZ.—Egia? Ez ote duzue bata edo bestea beti zuekin izen? Oraindañokoan ez ote naiz zuen egia izan?
- BRET.—Gure egia, ez. Hirea.
- EZ.—Hau edo bestea sinisterra ez zaituzte iñork behartu.
- FABI.—Bai, burniok behartu gaituztek hire egia sinisterra. Astindu bat ematen ez giñuen iñoiz ere saiatu. Behingoz hasi geran ezker, naiz eta sendo eta gogor tinkaturik egon, ez zigutek halako errespeturik sartzen.
- EZ.—Iges egiteko asmoa duzue beraz?
- BRET.—Nola nahi ere, gauzak garbi esan, iges, egin diagu iges.
- EZ.—Eta zer aurkitu duzue?
- FABI.—(*Buru makurrik.*) Oraindik ezer ez.
- EZ.—Hortik kanpora ezertxo ere ez bide dagoelako duk. Zuen eta nere egia, bat eta bera dalako edo duk; izan ere, egia bat besterik ez baitago.
- BRET.—Egia bat bakarra dala, jakiña ba!... baiñan ez nik eman diguana. Nola nahi ere, gezurra sakatu diguala iruditzen zaidak.
- EZ.—(*Burniak señalatuaz.*) Burniok gezurrik dioten, esaidezute!
- ELIANA.—Hortxe hago hain zuzen oker. Naiz eta beroien barruan sarturik egon, hoiien tartetatik ez zitekek ezertxo ere ikus. Burniok pareta bat bezala dituk, beste aldetik zer egon ditekean ez bai zitekek jakin. Eta horra! orian arte, beste aldetik ezertxo ere ez zegoela sinisten edo genian.
- BRET.—Orain berriz, beste alde hori gure zai zeuden gauzez besterik dagoela konprenditu diagu.
- EZ.—Ederki ari zerate. Luza hitzazue beraz eskuek...
- FABI.—Hor sartzea debekaturik zedukagu, eta sar gaitezen ere ez duk nahi, baitakik, hor bestaldetik ez daukakeala aginpiderik ez eskubiderik.
- EZ.—Eskuak luzatzeko esan eta esan ari natzaizue-eta...
- FABI.—Zertarako? Makillaz kolpeka hasteko?...
- EZ.—Auskalo! Ez ahal zerate ausartzen?
- SELENA.—Bai, ba diagu hortarako aski ausardia, Ez; baiñan, aspaldi hontan, gauza asko ikasi diagu. Hire begira egonaz, hamaikatxo gauza ikasi diagu!
- BRET.—Iritxi nahi dugun garaitzapena eta bitoria, hi gabe iritxiko dugula alegia, ikasi diagu.

- EZ.—Ni gabe ez duzue gauza onik egingo.
- BRET.—Egunen batez lokartuko haiz eta orduan...
- EZ.—Hori ikusteko zagok. Ononean ez nauk sekula gehiago lokartuko.
- SELENA.—Edo eta, behin eta betirako lokartuko haiz. Oraintxe bertan ere, erdi lo erdi esnai hago.
- EZ.—(*Oso alai.*) Zer dion?
- SELENA.—Burua nahasten ari gatzazkik eta hi konturatu ere ez haiz egiten. Honela nahastuta egotea eta lo egotea gauza bera duk.
- EZ.—(*Bizkarra bildu-eta.*) Ez du zentzurik...
- BRET.—Ba du!
- ELIANA.—(*Bero eta uráuri.*) Noizpait behar eta oraintxe esan diagu zerbait zuzenik eta ez diguk konprenditu!
- EZ.—(*Piska bat atzera egin du, harridurak hartuta bezala.*) Baiñan, horrekin zer esan nahi duzue?
- BRET.—Hi gora behera, higandik aparte dagoen zerbait, gure gurea dan zerbait asmatzen, sortzen hasiak gerala...
- FABI.—(*Besteak esandakoa sendotu nahiez.*) Ez, hauxe esan nahi dik: oraintxe lehendabiziko aldiz aparte utzi haugula.
- SELENA.—Higandik iges goazela...
- EZ.—(*Alkian eseri eta lasaixeago agertunahi du.*) Ondo dago. Kanpoan zaudete, libre zerate!
- BRET.—(*Erronkan hasi nahiez.*) Kanpora, gogoak ematen digunean joango gaituk. Higandik ezkutaku beharrik ere ez dugula, orain konturatzen nauk.
- EZ.—(*Eskua luza beza.*) Luza zak esku hori.
- BRET.—Zer?
- EZ.—Eskua luzatzeko!
- BRET.—Ez diat nahi.
- EZ.—(*Buruari batera eta bestera eragiñaz.*) Ezin dealako. Hori esan nahi nian. Oraindik ere burnia sendo zegok.
- BRET.—Ez egotea ba litekek. Bildurtu egin nahi gaituk.
- EZ.—Aproba bat egin zak.
- BRET.—Noizpait egiten ba dut ere ez diat nik agindu dealako egingo, baizik eta gogoak emango didalako.
- EZ.—Burni tartetatik, batetik bestera posa intekeala uste ahal duk beraz?
- BRET.—Bai, orain hala uste diat.
- EZ.—Jo zak aurrera beraz, pasa zak.
- BRET.—Lehen ere esan diat: gogoak emango didanean pasako diat.
- EZ.—(*Fabi-ri mintzo.*) Eta hik?
- FABI.—(*Ez da BRET bezin seguru.*) Nik ere bai. Denok pasako diagu, seguruasko.

EZ.—Hitz eta amets asko jarabilkizue kasko hortan, hori da dana.
SELENA.—Giltza misteriosoak bezela dira hitzak...

EZ.—...baiñan ezer irikitzen ez dutenak. Hain misteriosoak eta ez-kutuak, zein sarrailletan sar ez baidakiak zue, ez zein atetarako balio duten. (*Altxa eta lehendabiziko planoan paseatzen has bedi.*) Sakelan gorderik daukazuten bitartean, urre gorria gordetzen duzelakoan zaudete. Giltz bat! (*Eskua sakelan sar eta bat atera beza.*) Zerbaitetarako egin zuten, ez da? Baiñan, norbaitek egin ote du giltz honi zegokion sarraila? Norbaitek egin da bu, nun ote dago ordea?

ELIANA.—Giltz bat, hontarako eta hartarako egokitu diteke, konpondu diteke.

FABI.—Hitz egiteko gogoia besterik ez da hori.

EZ.—Jakiña ba! Hitzak, hitzak. Horra! Hortaz ohartu zaitezten garaia ba da. Hortxe nahasten zerate. Giltz bat ez baiñan, giltz mordo bat baiduzue zeokin, denak nahas mahas.

BRET.—Horrela bada, batekin eta bestearekin aprobak egitea diagu onena.

EZ.—(*Giltza gorde-eta.*) Hori behar diagu! Egunak eta gauak aprobak egiten igaro eta azkenean heriotza gainean. Izan ere hainbeste eta hainbeste giltz zegok!

ELIANA.—Baiñan hainbesteren artean, zein behar eta huraxe aukeratu zizuk senak.

EZ.—Senak?

ELIANA.—Bai. Otsegiok nahi dean bezala.

EZ.—Sarrailak behin eta berriz berritu diralako, eta giltzak zaharregiak diralako giltz hoietako batek ere ez duela ezertarako balio, ez ote dizute esaten senak?

BRET.—Hik zer dakik, giltzok berritzen eta kanbiatzen eta zer nahi sarraileri egokitzen ez ote dakigun? Eta orain, orain hain zuzen ere, beharko genukean hura aurkituko ez ote dugun?

EZ.—Horrela ote da? Iriki zak, beraz!

BRET.—Gogoak emango digunean irikiko dugula, lehen ere esan diagu.

EZ.—(*Isekaz.*) Orain presondegia maite duzutelakoz eta bertatik atera ez nahi duzutelakoz ote da?

FABI.—Baiñan, askatasuna, libertatea eman zaion gizona, bere kabuz lortu badu batez ere, ez lezake inork geldiaraz.

EZ.—Lasa lasai hementxe itxoegingo dut ba. (*Alkira itzulieta eseri egingo da.*)

FABI.—(*Geldiune bat; denak Ez-i begira.*) Bret...

BRET.—Zer?

FABI.—Atoz. (*Lehen planora etor dedin galdegiten dio, eta bera ere halaxe dator.*) Seguru ahal zaude?

BRET.—Zertaz egon naiteke seguru?

FABI.—Ateratzerik izango dugula?

BRET.—Zuk ateratzerik izango duzunez, ez dakit...

FABI.—Zergatik ez?

BRET.—Dudatzen duzulako, horrexengatik hain zuzen.

FABI.—Zuk ez?

BRET.—Ez. Hemen bagaude, gugan konfiantzarik ez dugulako dala hain zuzen ere, garbi ikusi dut. Orain ordea. (*Atzera egin beza, indarrrik hartzeko edo.*) Begira! (*Burnietara habia bedi; FABI eta emakumeak haren begira daude.*) Begiak hetsi ditu, aurrean duen ostopoa ez ikusteko; baiñan, burniak ez diote pasa-biderik eman. Burnien kontra leher bedi.

ELIANA.—(*Burnietara kurri.*) Bret! (*Ez alkitik bertatik, parrez leher gaizto egin beharrez.*)

Ez.—Zuzenez kontrako giltzaren bat hartuko huen, ez da? (*ELIANA alde batera utz eta bere gelaran barrena, Ez-en billa doa zuzenik.*)

BRET.—Parre egin zak, egin zak parre kartzeleroko madarikatua! Mia eta mia jarraituko diat eta halako batean aurkituko diat. Murkituko diagu!

Ez.—(*Lasa-lasai.*) Zeok aurkitzen ez baduzute, zeon seme-alabak, ez dea? (*BRET-ek ez beste guztiek, gelarren barrenera, atzera egin dute.*)

BRET.—Euk esan duk, hala gertatuko duk.

Ez.—Nik ba zekiat horra ez! (*BRET-ek atzera egin eta Ez parrez ari dan bitartean, jetsi bedi.*)

OIHALA

BIGARREN AKTOA

Lehendabiziko ekitaldiko apaingarri berak. Harrezkero, urte asko igaro da, jaió ez-ezik kozkortu alegin dira seme-alabak. Eskuiñeko gelan, FABI eta SELENA; aulkiek, batek behintzat, hiru anka soil ditu, eta doi doia egon diteke zutik. FEDA semea, batetik bestera dabil, dena ero aire, zigarrilloa erre eta erre. FABI eta SELENA, FEDA-ri begira-begira. Ezkerreko gelan gauza bertsua gertatzen da: BRET eta ELIANA, eseririk dagoz, aulkitako bat, hiru ankadun da eta doi doia egon diteke zutik; SORNE alaba, geldi dago, burni-habeei lotuta eta beste aldeko gelara begira. Erdiko gelan, Ez; aulkia lehen planora aurreratu du, eta lehengo periodiku hura bera, ari da irakurtzen. Oihala altxa eta, bizpahiru minutuz ez da besterik entzungo ez ikusiko, dena isil. FEDA gora eta behera dabil, gelditu gabe.

FABI.—(*Zerbait asarreturik.*) Oraindik ez ahal zera nekatu, Feda?

FEDA.—(*Bere hartan, gelditu gabe.*) Ez.

EZ.—(*Begiak altxa-eta.*) Zer esan duk?

FEDA.—Irakur ezak eta isilik hago.

EZ.—A! (*Bizkarra bil eta hartu duen aholkua jarrai beza.*)

SELENA.—Gehiegi erretzen duzu, seme!

FEDA.—Ez.

EZ.—(*Begiak altxa eta.*) Oraingo hontan ere ez ahal hintzaidan neri ari?

FEDA.—(*Hurbil bekio.*) Ez esaten dudanekoxe ez hadi nerekin sar. Oraintxe aspertu nauk!

EZ.—Ni ez.

FEDA.—Ni bai.

EZ.—Hi haizen aspergaitza!

FEDA.—Hi berriz eroa!

EZ.—Begira gero zer dioan!

FABI.—(*SELENA-ri.*) Guk ez genuen sekula itsusitu...

SELENA.—Ez bide zera oroitzen.

FEDA.—Gogoak ematen didan guztia zioat. Ero, iñozu, astakirten... Hago nahi baduk ezin erenez, baiñan nik gogak ematen didan guztia esango diat. Nere kontra ezertxo ere ezin egin bezake.

EZ.—Ezpal onekoa bainaiz!! Baiñan, kontuz, gorriak eta beltzak ez badituk ikusi nahi.

FEDA.—(*Bizkarra bilduaz.*) Hik eman-da ikustekotan... (*Zigarrilloa ahoan, gora eta behera jarrai beza. Bapatean, gera bedi eta burriak azter bitza. Berehala, gora eta behera hasiko da.*)

FABI.—Ezer?

FEDA.—Ez oraindik. (*Ez-ek «parre txiki» bat du; FEDA-k ez bezaio kasorik egin.*)

SORNE.—Zegatik penatzen zera horrela, Feda?

FEDA.—Ez naiz penatzen. Zer egin behar eta hura dagit. Zedozer onik aterako dudala, seguru naiz.

EZ.—(*Sudurra sartu nahiez.*) Hire gurasoak ere seguru hituen, Sorne-renak ere bai, zuen aitonak ere.

FEDA.—(*Geldiune.*) Aitonek bildur hinduten, gurasoak berriz hirekin hizka-mizka eta diskutitzen hasiak hituen, nik aldiz, mespretxatzen haut.

EZ.—Baiñan gauzan lehenean jarraitzen diate.

FEDA.—Bai eta zera ere, lehenean danik ez zegok ezer hain zuzen. Periodiku irakurtzaille bat besterik ez haiz hi neretzat.

EZ.—Halaz guztiz ere, hor zaudete burnien atzean.

FEDA.—Eta zer? Zer adierazi nahi duk horrekin?

EZ.—(*Parrez.*) Giltzapean zaudetela...

- FEDA.—Bai, eta gainera kartzeleroa hi haizela. Hori dala eta gogoan hartzekoa haizela uste ahal duk? Zirriztutik dena begi eta belarri, zer egiten eta esaten dugun jakin miñez, beti hor hago...
- EZ.—Are gehiago, Fedá, are gehiago. Hire isillean, hi lehertzen, hi zanpatzen. Burruka burugabe hau aurrera atera nahi izanik ere... ez baita hire ondorengorik sortuko. Urrutegi xamar daukak Sorne eta ez hatzaio lotuko. Historia honen azken-fiña zuek zerate.
- FEDA.—Halaxe duk. Prisionero berririk ez baita sortuko.
- EZ.—Hori bera; presondegi hontan ez duk besterik iñor sartuko. On-do ari gaituk.
- FEDA.—Zuzenez beste ari haiz. Noizpai Sorne-rekin bilduko bainaiz.
- SORNE.—Beste iñor ez eta gu izango gaituk lehenik libratuko gerrak, eta gure seme-alabek burni-haberik izan zanik ez diate jakingo.
- EZ.—Zuen gurasoak hori bera ziotenan, ez dea Bret? Noizpait aterako ziñatela seguru ziñaten zuek ere...
- BRET.—(*Aulkitik bertatik.*) Eta gaudek. Gero eta laburtzenago baita gure hemengo txangoa.
- EZ.—Geroko gero horrekin zahartu zerate eta hilko ere zerate.
- FABI.—Gu baiño gogorragoak zetoztek seme-alabak. Gure eziñegonaren eta rebelioaren seme duk Fedá, ez zak ahaztu.
- EZ.—Ez ohi diat ezer ahaztutzen. Gertatu diranaz oroitzeko negok hemen hain zuzen, eta egia... ez ahal zerate harrotzen.
- SORNE.—Gezur esan duk. Burruka bizian egin nahiez saiatzeak bakarrik nahikoa goratu dizkik. Norbait badirala agertu ditek.
- EZ.—Hok ume ziranean, hoién gurasoek, mugaz beste aldetik ezin igaro zitekeala irakasten zieten hartan bezelaxe, hor zeudek oraindik ere ordea alkietan eserita.
- FEDA.—Gurasoek pasa-eziña zala bazieten ere, hok, hi gora-behera, pasa ditekeala ikusi ditek. Guk berriz, pauso bat gehiago joko diagu aurrera. Urteak eta egunak, hire kontra ari dituk, Ez.
- EZ.—Lehendik ere, zer-nun entzunik ote ditut hitzok? Hire aitak esan zituenez natxiok. Dana dala, esan ez balitu bezala duk, ez baita haietaz baliatu.
- FABI.—Horixe baliatu dala, egiaren ondorio diranez gero. Gure gurasoekin, dena duk zahar-berritu, dena duk berriz hasi. Burruka latzak ez dizkik agortu, hi berriz lehenean hago, gero eta zaharra-go, nekatuago eta gizon bati zor zaion itzalaz eta begiramenaz gabeago. Hire hitzetan, sinistu ere, ez diagu batere sinesten.
- EZ.—Neri ez eta iñorik sinistuko diozue ba?
- FEDA.—Hi beste norik ez bazegok, ez diagu ezer besterik gehiago siñistuko. Hori ere, hala edo hola hi desegiteko bide bat duk.
- EZ.—(*Ironiaz.*) Ni errukarria hala gerta badadi!

FEDA.—Beti gure atzetik habillenez gero, bildur piska bat sentitzen duk bai. Hor haiz dena belarri eta mingaiñ, guk hitz bat esan orduko. Ahaztuko ote haugun, bildurtuxe edo hago, ez dea? Age-rian zegok zer nahi dean: gurekin kizketan jardun; alki hori mutur batetik beste muturreraño ekarri duk, eta zertarako? eta hobeto ikus hazagun. Ahazturik utz ez hindezagun, eta jakiña, baztarren batetan galdurik buka ez hezan. Hori duk bildurraren bildurra, hori!... Tira txo! emak hor periodikua irakurtzen!

Ez.—Herronka herronkaren gaiñean, hori duk maite. Norbait ba-haizela azaldu naiez, horrelaxe pozten haiz, ez da? Zer iñozua! ni gabe ez huke zer egin jakingo eta hortaz ez haiz iñozo hori! konturatzen!

FEDA.—Besterik duk gizona, besterik! Hirekin bai ez dakidala zer egin, beti bide erdian estropozo egiten. Zer nolako kaltea egiten dean, konturatuko bahintz!

SORNE.—Ez egiozu hitzegin!

FEDA.—Zer esan duzu?

SORNE.—Gehiago hitzik ez zuzentzeko. Horrena guk konponduko dugu. Ekiozu zere lanari, hori ez balitz bezala.

BRET.—Zuzen ari da Sorne!

FABI.—Horren esanetara jarri zaitez.

FEDA.—(Parrez.) Bai. Dagoela hortxe erneatuta. Hori gehiago. Agur, Ez. (Eskuaz oso jestu berariazkoa dua.) Bion artekoak egin dik! Kito! (FEDA gelaren barru alderat, bijoa; FABI, SEL-NA, BRET eta ELIANA, aulkietatik altxa eta Ez-engana hurbil bitez; hau zertan dan burnien atzetik begira gera bitez.)

FABI.—Gu geldituko gatzazkik, laguntze-alde. Hain era negargarrian hi ikusita, kupittu egin gaituk.

Ez.—Ez zerate sekula zentzatuiko iñozu burugabeok! (Periodikua ira-kurtzeari lot bekio.)

SORNE.—(Gelaren barru alderat joan eta gero.) Feda... ezer onik lortuko dugula uste ahal duzu?

FEDA.—Bai, Sorne. Hortara egiazki jartzen bagera, lortuko dugu.

SORNE.—Gure gurasoak ez ote ziran hortara egiazki jarri? Esan digutenez, behintzat...

FEDA.—Egin zuten guztia ordenarik gabe egin zuten... gaur hau, bihar hori. Ez ditut itsusitu eta beztu nahi. Izan ere, besteak beste, historia honek ez zezakeala horrela jarrai, beste iñor ez eta lehenik beroiek konturatu baitziran.

SORNE.—Zer egin dezakegu? Une hontan zer egin genezakean pen-tsaturik ahal duzu?

FEDA.—Lehenik, bizi geraneko leku hau mia dezagun.

SORNE.—Zer diozu?

FEDA.—Bizi geraneko lekuok, ezagutu ere ez ditugula ezagutzen, ez ahal zera ohartu? Ezagutzen ez dugun barruti batean bizi gera...

EZ.—(*Begiak altxatu eta.*) Hori behar genian! Zuzenez beste hitze-giteko gogoia behar da gero!...

SORNE.—(*FEDA-ri.*) Berriz ere zaunkaka hasia dugu.

FEDA.—Bai, eziñegonez dago. Hobe! Eziñegonago eta itxaropen haundiagoa.

EZ.—Ametsetatik bizitzea bezelakorik ez da. Hortxe bai zeratela mutiko iaioak.

FABI.—Bai, Ez... (*Bapatean isil eta irrikarkaraka has bedi. Gero, besteei.*) Ohartu ahal zerate?

ELIANA.—Zertaz?

FABI.—Bai, Ez... Bai, ez...

SELENA.—Bai, ez...

FABI.—Gaurti aurrera jakiñeko erantzuna dukek? Bai, ez. (*Danak parrez.*)

EZ.—Ero arraioak!

DENAK.—(*FEDA-k eta SORNE-k ez beste guztiek.*) Bai, ez! (*Danak parrez.*)

FEDA.—Gure lehenbiziko eginkizuna hauxe da beraz: arra bete bat utzi gabe, gure gelok goitik geherañño mia. Orain arte ez du iñork lan hau burutu. Burniak eta burniak, besterik ez genuen begi-bistan, eta kito! hor geratu gera. Baiñan, ingurumarian dauz-kagun beste paretok? eta zorua? Burni-habe hoiak beroiek, ez ote dute nun edo han zuloren bat, hutsarte haundiagoren bat?... Konturatu ahal zera, Sorne?

SORNE.—Hontan hasten bagera, bizitza osoa joango zaigu.

FEDA.—Batek bost badaki! Suerte piska batekin... Gaiñera gazteak gera oraindik. Bestalde ni ez dut ikusten beste irtenbiderik.

SORNE.—(*Inguruetara begira.*) Hain ondo bakarrik mugaturik eta ordenaturik, dago dagoen guztia...

FEDA.—Eta zer? Itxuraz dagoke ondo mugatuta... Susmo txarrik hartuta bainago, ez ote diguten iruzur egin eta joku zikiñik saku.

EZ.—(*Sudurra sartu nahiez.*) Zein joko legez baliatzen ikusidan behar! Ez da zuei jokoaren legeak ipintzen hastea...

DENAK.—(*FEDA eta SORNE ez.*) Bai, ez!

EZ.—(*Nazkatuta.*) Uf!

SORNE.—(*FEDA-ri.*) Ez-ek dionak zentzu piska bat bide du...

FEDA.—Zer diozu?

SORNE.—Beharbada, jokia nork asmatu duen jakitea izango litza-keala onena, hori esan nahi nuke.

- FEDA.—Gurekin joku zikiñik egin badute, nun dan zikin jakin degagunean jakingo dugu zuk diozun hori. Eta orduan bai, orduan baztar guztiak sutan jarriko ditugu.
- SORNE.—Ondo da. Nundik nora nahi duzu has gaitezen?
- FEDA.—Zorua mihatzen hasiko ahal gera?
- SORNE.—Bai, zuk esan bezela egingo dugu.
- FEDA.—Jo zagus hortik beraz! (*Zigarrilloa bota, ahuspez jarri eta zorua aztertzen has bedi, hemen kaska eta han kolpe... SORNE-k hori bera egin beza. Denak haiei begira; Ez ere, periodikua utzi eta altxatu egin da, gertutik hobeto ikusteko asmoz.*)
- Ez.—(*Buruari eragiñaz.*) Hori da denbora alperrik eman beharra!
- BRET.—Bai, ez!!
- Ez.—Aspergarri huts bihurtu zeratela ez ahal dakizue?
- FABI.—Hik ez daukak hemen sudurra zertan sartu beharrik.
- Ez.—Zuek beste eskubiderik ba diat.
- FABI.—(*Besteei.*) Aditu ahal duzue?
- BRET.—Gutxi gora-behera bai.
- ELIANA.—Zer artzai mutilla! Artzaiñor bat bezin txintxo!
- Ez.—(*FEDA-ri.*) Adizak hi! Zer aurkituko deala uste duk hor?
- FABI.—Lehen ere esan diate. Denok iges egiteko moduko zulo baten billa arigaituk.
- Ez.—Ez zegok iñon horrelako zulorik.
- BRET.—Hala bada, hago geldi eta lasai. Hire eskumenean hain seguru bagauzkak, hoa eta eseri hadi eta periodikua irakur ezak.
- Ez.—Zuen ordenatzallea ni nauk ordea, eta errespetoa zor didazute.
- SELENA.—Beti bere hortan dagoen ordena ez duk on ezertarako.
- BRET.—Errekondoko bazterrak gora behera, beti aurrera, bizi, ibilian dijoan ibai laisterra bezelako zerbait duk ordena...
- Ez.—Eta lurrin bihurtzen dan hur putzuko ur geldia bezelakoa...
- BRET.—Heuk esan duk: lurrintzen dan bezelakoa. Dabilen zerbait beraz, mugitzen dan zerbait!
- Ez.—(*Zer esan ez dakiela.*) Bai, hitzez ondotoxo orniturik zerate...
- BRET.—Hi berriz oso gaizki. Jokoa galtzen hasia edo haiz dagoaneko.
- Ez.—Zuek bakarrik jokatzek gero, ez nezakek gal. Kartetan bakarrik aritzen diranak bezela ari zerate... nik, zer nola ari zeraten gaiñeti begiratu besterik ez dut egiten.
- FABI.—Beti enbido eta ordagoka jokoa nahasteko...
- Ez.—Bai, kartaren bat falta zaizuela ere jakiñaren gaiñean nagoela esango duk, eta horixe, ez dala beraz ez irabazlerik ez gaitzailerik izango...
- BRET.—Eskerrik asko hire borondateagatik. Halaz ere, hobe duk isili egotea, noraiño iritxi gaitzekean gerok ikusiko baitugu.

- FEDA.—(*Ahuspez bezala, lehen planoraiño etorri da; burua altxa beza.* SORNE-ri.) Ezeren aztarrenik bai ahal da, SORNE?
- SORNE.—Lehendik ezagutzen genuena besterik ez da ageri: zorua zurezkoa da.
- FEDA.—Txulo txiki-txikienik ere ez ahal da alde hortan?
- SORNE.—Ez txulo eta ez zulo, oraindaiñoko hontan behintzat. Oholak oholen ondoan, gogorrik eta hestu-hesturik daude.
- FEDA.—Hemengoen arabera beraz. (*Buruari azka egin.*) Arian arian oiñ-pausoz gastatuko dugu...
- SORNE.—Oiñ-pauso asko beharko da...
- FEDA.—Bai, hala da. Zer edo zer aurkitu dugunik ez ahal zaizu iruditzen, halaz ere? Orain ba dakigu behintzat, halako batez zoru honenak ere egingo duela. Ez da betirako, beraz.
- EZ.—Betirako danik ez da ezer. Ez ni, ez zuek.
- FABI.—Hori duk sartu beharra, hori! Emaiek pakea! Hizketarako gogoak bahago, sark adi gurekin.
- FEDA.—(SORNE-ri *mintzo.*) Betirakoa ez bada, sistema honek ba du zulo.
- SORNE.—Txulo hori zulo egiterako, bagaude puska baterako.
- FEDA.—Hala da. Hortik jai dugu oraingoz. Jo zagon aurrera.
- EZ.—Burrukatu nahi ninduzuten alkien zango haiekin eta burnien kontra lehertzen ziñaten sasoi eta su haiekin, hauek baiño ondotoxoz atsegiñagoak ziñaten, zalaparta!
- FABI.—Hori maite huen, ez da? Hire barreneko poza, nahiz eta aurpegi-zimur agertu! Baiñan, hok, beste belaunaldi batekoak dituk, gaiñera joka-molde berriak asmatu dizkitek, eta iñondik ere gu baiño argiagoak dituk.
- BRET.—Bizitzaren berri eta esperientzia gehiago ditek.
- EZ.—(*Oso gogoz.*) Bizitzaren berri eta esperientzia gehiago? Zuek baiño gazteago baitira!! izan eta!!!
- SELENA.—Zaharrago dituk. Beroienaz eta gure esperientziaz bat egin baitute.
- ELIANA.—Zuzen ari zera, Selena.
- EZ.—Zuen gauzak aztertzeke eta lotzeke arterioa, bitxia da egiazki... ez diteke uka. Nor, eta semeak gurasoak eskolatzen...
- BRET.—Orain eta beti horrela gertatu duk, nahiz eta gurasoak hone-lakorik entzuterik ez dugun nahi izaten.
- FABI.—Gauza bat bururatu zait... Entzun idazute: noizpait Ez deseginduko dugula orain seguru naiz. Eta zergatik?
- DENAK.—(Ez ez *beste guztiak.*) Zergatik bada?
- FABI.—(Ez'i.) Hik, hik ez ahal duk jakin nahi?
- EZ.—Bai, bai, esak!

- FABI.—Gure esperientzia honena baiño milla aldiz haundiagoa egingo da, izan ere, gizon hau, bat eta hura baita beti. Beste guztiak bezela, gero eta zaharrago, kazkagorrago, kaskailluago eta elkorragoa baita, bizi duen guztia berak bakarrik bizi nahi du, gozatu nahi du, eta honela, ez lezaiokie inork ezertxo ere erakutsi.
- EZ.—(*Suminduta.*) Aparteko teoria eraginkorra da, ez da dudarik!
- FEDA.—(*Hitza hartu nahiez.*) Zuzen ari dala uste dut aita; bide berriren bat iriki digu. Ez dakit noizkorako izango dan baiñan...
- FABI.—Hori ba!
- FEDA.—Baiñan bide berri horren beharrik ez dukegu. (*Billaka jarrai beza.*)
- SORNE.—(*Billaka ari dalarik, kolpe haundi bat jo du zoruan.*) Huts-unearen zantzua sentitu ote dudan edo... (BRET eta ELIANA *gerturatu dira eta ahuspez jarri.* FEDA'k kolpe bat jo du zoruan.)
- FEDA.—Hemen ez dago ezeren zantzurik.
- SORNE.—(*Zenbait kolpe berriz.*) Eta orain, zer iruditu zaizue?
- BRET.—(*Makurtu egin da eta han eta hemen zenbait kolpe jo beza.*) Hemen eta han eta nun-nahi, kolpe-hots bera entzuten dala dirudi.
- SORNE.—Agian, dena huts eta zulo dalako edo da.
- BRET.—Ez dirudi hutsunerik dagoenik. Hala balitz ere, zura altxatu beharrean aurkituko ginateke. Nola?
- SORNE.—Egia... esku-hutsik gaude.
- FABI.—(*Ironiaz.*) Onenean Ez'ek beharrezko genuken zera hori utziko liguke.
- BRET.—(*ELIANA'rekin burni-habeetara hurbildu ondoren.*) Gu bezin esku-hutsik dago hori... Arranea, arranea!... harritzekoa (modukoa ere) ba da hori!
- FABI.—Hori esazu! Halaxen da.
- SORNE.—Zer egingo dut, Feda? Lehenean jarrai?
- FEDA.—Oraingoz, bai. (*Zorua aztertzen jarrai bezate.*)
- BRET.—Periodikua ezik, guk duguna besterik ez du horrek eskuartean.
- FABI.—Nola diteke hori, Ez? Esak.
- EZ.—Ez duzue nere azalpenen beharrik. (*Mespretxuz.*) Buruz hain argi izanik, inoren azalpenenik gabe ikasiko baituzue hemengo bazterren berri.
- FABI.—Agian bai. Denbora pasa galdetu diat... hi zerbaitetan entretenitzeko. Izan ere, ostra bat bezin bakarrik eta asperturik bizi baihaiz.
- EZ.—Hire baitan dituan sentimenduak ez hitzak besteren egin nahi izan.
- FABI.—Ez baitira nereak. Ez nauk sekula bakarrik bizitu! Ez ni eta ez guretakorik inor. Orain, inoiz baiño gutxiago.

- Ez.—Nik ere, hemen zauzkatek zuek.
- ELIANA.—Baiñan, kontra.
- FEDA.—(*Lehen planoraiño heldu dabere azterketan.*) Hara! Gelaren muga!
- FABI.—(*Itzul-eta.*) Zer diozu?
- FEDA.—Gure gela honek hortik aurrera ez duela segidarik.
- SORNE.—(*Lehen planora heldu-eta.*) Honek ere ez du! (FABI eta SELENA, FEDA'rekin bildu dira, eta ELIANA eta BRET berriz SORNE'rekin. Ez bakar bakarrik geratu da. Denak oso urduri eta eziñegonez.)
- SELENA.—Gure gelok hor bukatzen dirala?
- BRET.—Zer esan nahi duzu, Sorne?
- SORNE.—Gurearen segidan ez dago besterik. Bapatean, haratx!...
Begira!
- FEDA.—Hutsartea! (*Denak aurrera jo bezate; salari buruz.*)
- FABI.—Hutsa... hutsartea...
- FEDA.—Ez paretarik, ez burni-haberik...
- SORNE.—Ez ezer.
- EZ.—(*Mugitu ere gabe.*) Hori bera.
- BRET.—(*Ez'engana itzuliaz.*) Hori bera, zer?
- EZ.—Ezer ez dagoela, alegia.
- FEDA.—Badagoke beste zerbait. Gauza baten bukaera beste baten hasiera ohi da. (*Lurretik bertatik, hurrutira begira beza.*)
- FABI.—Zer dakusazu? Zer ikusten duzu?
- FEDA.—Hutsartea, luze-laburrik, zabal-meharrik ez duen hutsartea...
(SORNE'ri.) Zuk, Sorne, zer dakusazu?
- SORNE.—Dena zabal, dena luze dan hutsarte ikaragarria. Ez bide du hondorik.
- FEDA.—Mundu berri bat... Aurkitu dugunaz ohartu ahal zerate?
- FABI.—Ez.
- SELENA.—Bai.
- FEDA.—Ez gaude barrutian, gauden artizkune hontan hesiturik, uste genuen bezela. Ez lezaiguke iñork eta ezerk galeraz...
- EZ.—(*Hitza hartu nahiez.*) Leize-zuloak.
- SORNE.—(*Aurrera makurtuta.*) Ez zaio hondorik ikusten.
- FEDA.—(*Gero eta aurrerago.*) Ez zaio ikusten. Zuzenik eta zorrotzik, beheraiño!
- BRET.—(*Makurtuta eta aurreratuxe.*) Paretak eta burni-habeak baiño ondotxo okerragoa da hau...
- FEDA.—Paretak eta burniak baiño okerragorik ez da ezer. Arnasa piska bat har genezake orain... hau besterik da... (*Gurasoei.*)
Zuek zer egin zenuten horrera behiñere begiratu gabe?

- FABI.—Ez-ek galerazten baitzigun.
- FEDA.—(*Harri eta zur.*) Debekatu, esan duzu?
- FABI.—Debekatu ez baiñan... ez dakit nola adierazi. Horra: Ez beti aurrean genuen, orain ere dagoen bezela, eta beste iñora begiratzeko ez gienkiela esan zitekean.
- BRET.—Hemendik ateratzeko, iñondik bai eta alde hortatik beste iñondik ez giñala aterako iruditzen zitzaigun. Alderdi hontan ez genuen arretarik jarri.
- EZ.—Eta horrela, uste ustelen ondorioetatik libratu zinduztedan. Zuen seme-alabak baiño ondotoz zuhurrago jokatu ziñaten!
- BRET.—Aski diagu ba orain horrelako zuhurkeriaz. Izan ere, batekoz beste, ziri ederrik sartu diguk!
- ELIANA.—(*Ez-engatik dio.*) Lasaiegi ageri da, hemen gauza onik egoteko.
- SORNE.—Zer ba?
- ELIANA.—Gure azken helburutik aldentzen apartatzen eta urrutiratzen gaituen seiñale dalako. Ez genezake ezertxo ere egin... (*Hutsartea markatuaz.*)
- FEDA.—Ezetz? Salto edo jauzi egitea aski genuke.
- SELENA.—Gure buruaz beste egitea litzake.
- FEDA.—Irtenbide bat ere.
- EZ.—Jo zak aurrera, beraz.
- FEDA.—Ez. Lehenik, beste zerbait billatzen saiatuko gaituk.
- SORNE.—Sokarik bagenu...
- BRET.—Bagenu eta ez bagenu... Ez daukagu ezer, beti egon gera esku-hutsik...
- FABI.—Behin batean nere alkandoraz baliatu nintzala, gogoan dut.
- BRET.—Ez hontarako. Orain metroka eta metroka beharko genuke. Hondorik ez baitzaio ikusten!! (*Burua aurreratuta beza.*) Zabalune ikaragarria, hori da ikusten dana.
- ELIANA.—Zer edo zer bota dezagun...
- SORNE.—Zertarako?
- ELIANA.—Hemendik hondoraiño zenbat denbora behar duen jakiteko.
- FEDA.—Ez genuke harri hotsik entzungo. Sakonegia baita, hondorik gabekoa. (*Leize zuloaren ahoan jarri eta hondoa arakatu beza.*)
- ELIANA.—Ezer berririk aurkitu arte ez dezagun etsi, bainan!
- FEDA.—Hori behar genuen: etsi! Jo dezagun aurrera.
- SORNE.—Zerbait berririk billa genezake.
- EZ.—Eta uste ustel gehiago izango duzue zeokin...
- FABI.—(*Bapatean berotu da.*) Has gaitezen billaka denok batera!
- FEDA.—Ez, aita.

- FABI.—Lehenago billatuko dugu...
- FEDA.—Ez.
- FABI.—Zergatik ez?
- FEDA.—Denok billaka hasten bagera, gela guztia, gela osoa aztertu dugun ala ez, ez baitugu sekula jakingo.
- FABI.—Ez dut konprenditzen! Zerbait bi aurkitu ondoren, bil aurkitutakoaren ospe guztia zuretzat gorde nahi ahal duzu ala?
- FEDA.—Libertadearen billa dabillanak, ez du zuk diozun ospe horren goserik sentitzen. Dana dala, nahi baduzu, has zaitezke billaka. Baiñan, zu bakarrik ariko zera lanean, iñor besterik ez.
- SELENA.—Ez, Fabi, horri da orain lan egitea. Bere txanda da, ez gurea.
- FABI.—Ondo da. Zerbaitetan lagundu, ez nuen besterik nahi.
- SORNE.—(*Bere gurasoei.*) Zuei, ni hontan jardutea, ondo iruditzen ahal zaizue?
- BRET.—Gizonen egitekoa dirudi, baiñan...
- FEDA.—Libertadearen egarria, gizonetan eta emakumeetan, berdin berdiña da.
- ELIANA.—Uztazu, eta saia dedilla. Badakite zer ari diran. Gutxi bada gutxi, leize zuloa behintzat aurkitu dute.
- BRET.—Bai, egia da, hala da... baiñan... eskuak antxumatuta, kolkoari begira, kolperik jo gabe egon zaitez ba!
- FABI.—Hori bera gertatzen zait. Ezer onik ez ote dezakegu egin da?
- SELENA.—Leize zuloa zain genezake...
- DENAK.—(*Ez ez beste guztiak.*) Zaindu?
- SELENA.—Bai, hemendik goitik.
- FEDA.—Nola?
- BRET.—Zertarako?
- SELENA.—Kanbia diteke.
- FABI.—Alda ditekela?
- SELENA.—Oraintxen ere aldatu dan bezela. (*Denak leize zulorat begira.*)
- FABI.—Ez naiz ohartu.
- SELENA.—Ez ni, ez zuek. Orain arte behintzat.
- FABI.—(*Zerbaiten berri jakin nahiez.*) Zer esan nahi duzu? Zer ikusi duzu?
- SELENA.—Leize zuloa.
- FABI.—Bai, eta zer? Nun zer aldatu da?
- SELENA.—Dena aldatu da. Lehen ez zan.
- FEDA.—Ez dakigu zer esan nahi duen. Lehen, zer ez zan?
- SELENA.—Leize zulorik ez zan.
- FEDA.—Hori ahal zan guztia!

- SELENA.—Horixe zan.
- FABI.—Ba-zanik ere ez baikiñan ohartu.
- SELENA.—Nola ohartuko ziñaten, lehen ez bazan. Hori dala eta kanbia diteke.
- BRET.—Geletako zoko-moko guztiak arakatu gabe, Selena, ba zanik ez dakikegu.
- SELENA.—(*Bere hartan, kaskagogor.*) Baldin izan bazan, ohartuko giñan.
- BRET.—Ez. Burni-habeon ondoan egoten giñan beti, zuk ondo dakizun bezala.
- SELENA.—Leize zuloa ikusi diteke ordea, ikusi.
- FABI.—Orain bai.
- SELENA.—Lehendik izan bazan, lehenago ere ikusiko genukena. Pareta bat zala guztia, uste izandu genuen beti.
- FEDA.—Pareta bat ez, eta zer da ba?
- SELENA.—Beste pareta hoiek bezelako pareta ez da.
- FABI.—Ez dakigu oraindik. Ondo arakatu eta miatu baiño lehen, ez eta jakingo ere.
- SELENA.—Ez dago aztertu beharrik. Ikus dezakegu hemen gauden guztiok. (*Paretei buruz itzuli da, eta besteek ere gauza bera egin bezate.*) Begira!
- FABI.—Orain bai, orain!
- SELENA.—Ez dakit. Ez gagozke seguru. Erabat aldabera dan munduan bizi gera.
- BRET.—Gu gera aldabera, ez mundua. Begi berriak atera zaizkigu.
- SELENA.—Ez dakigu zuzen. Zaindu beharrea gaude, beraz.
- Ez.—(*Isekaz.*) Zaindu, zain ezazue!
- ELIANA.—Ez parrez ari da. Okerretik jo dugula esan nahi du horrek.
- SELENA.—Uztagun hor zokoan Ez. Horrek berak ez baitakike zertan diran gure historiak...
- SORNE.—Zer egingo dugu, Feda?
- FEDA.—Arakatzan eta ikusmiratzen jarrai dezagun. Gogoak ematen badie, leize-zuloa zaintzen jarrai dezatela hoiek.
- SORNE.—Zure amak dionak uste ahal duzu bururik...?
- FEDA.—Ez dakit. Harritzekoa da halaz ere, beste zerbait egon zitekeala ez baitaratzea.
- FABI.—Ez zitzaigun bururatu ere egin honelakorik. Gelok, paretok, hori zan guztia guretzat.
- SELENA.—Orain berriz, zerbait gehiago ba dala dakigu.
- Ez.—Zaudete zaudetenean, gauza guztiak nahastu gabe!
- BRET.—Hik ez daukek hemen zertan sartu beharrik.
- Ez.—Iñun sartzeko, ez diat iñoren baimenaren beharrik.

- BRET.—Hor egon beharrik ere ez daukak. Ez haugu ezertarako behar.
- FEDA.—Bai, zerbait egiten galerazteko. Hori gabe askoz ere erreza goa izango litzake. (SORNE-ri.) Jo zagun aurrera. (Zorua arakutzen, miatzen jarrai bezate; lenengo planotik barren alderat has bitez, aulkiak dauden alderditik.)
- SELENA.—Nagoaneko hontantxe geldituko naiz.
- FABI.—(Beste gelakoei.) Zuek eta guztiok, gaudeneko hontantxe geratuko gera, ez da?
- BRET.—Jakiña ba! Nun zer egon ditekean, ez gerala seguru, lehen ere esan dugu. Geletako lau zoko-mokook miatzea eta arakatzea nola ez ote zitzaigun bururatu?
- FABI.—Ahal dakit nik. Bururatu ez zaigun gauza asko dago. Fedari berari bururatu gabe geldituko zaion asko ere bai...
- ELIANA.—Ez eta beharrik ere. Bide zuzenetik jo dugula uste dut.
- FABI.—Zer esan nahi duzu?
- ELIANA.—Bide berri bat ez ote du aurkitu Feda-k?
- FABI.—Egia diozu, hala da. Sorne-k eta biok aurkitu dute. Baiñan, oraindik behintzat, bide hori ez da iges-bide gertatu.
- ELIANA.—Hasi, hasi besterik ez dute egin-eta.
- EZ.—Ez ote zerate optimistaegi eta baikorregi? Hasiko ez hasiko, zorua, burni-habeak eta gelaren alde hau miatu dute dagoaneko. Gelaren erdia baiño gehiago, agiri danez.
- SELENA.—Ez da egia. Burni-habeak ez dituzte oraindik arakatu.
- EZ.—Zuek bai ordea. Hamaikatxo aldiz saiatu ziñezten burni-habe hoekin.
- FABI.—Ez hamaika aldiz eta ez behiñere.
- BRET.—Behiñere ez, hori daduk egia. Burnien tartetatik begiratzen genian. Hiri begira egon, hori duk egiten genuen guztia.
- EZ.—Lehen esan dudana.
- FABI.—Ez zaidak hola danik iruditzen. Hik, hik ez huen ikusten uzten.
- BRET.—Beharrik gero eta ttikiago haiz, gero eta gutxiago.
- EZ.—(Isekaz.) Gauza bera esanaz eta esanaz, halako batean haize bihurtuko nauzue, hori bai!
- FABI.—Eta zergatik ez?
- BRET.—Gero eta nortasun gutxiago deala, hori behintzat ez zitekek uka. Zergatik ote da?
- FABI.—Gero eta txotx bati baiño garrantzi gutxiago ematen diogulako.
- BRET.—Zahartzen ari dalako ere da.
- FABI.—Periodikuak asto bihurtu du.
- BRET.—Bakarrik bizi beharrak ere.

- Ez.—(*Oso lasai.*) Bakarrik ez nintzanean izan dudan lagunarteak ere bai. Izan ere a zer lau mandako eta hondakin ditudan inguruan!
- ELIANA.—(*Min egin dio.*) Mandako, hondakin eta guzti, bainan egunik galdu gabe burukatu eta bildurtu hauten mandakoak. Orain ez hintzake lokartzen ausartuko ez!
- Ez.—Hori nahiko zenuteke, ez da? Traizioz ni garbitzeko a zer egokera!
- FABI.—Hi beste traidorerik ez duk hemen. Ez diagu kalterik egin eta halaz guztiz ere preso altxatu gaituk. Zergatik?
- Ez.—Zerok dakizue zeron berri, galde bezaio bat bederak bere kasuari. Hortarako ez eta bestetarako ez bide duzue balio haundirik.
- BRET.—Hemendik ateratzerik ez badugu izan, barru hontatik ez bagera atera, balio dugun ala ez agertzeko egokierari ez bazaigu eman, zer dakik gure balioaren berri?...
- Ez.—Zikoitz, bekaizti, iñozu, harro... batzuek zerate.
- SELENA.—Hire antzekoak beraz.
- ELIANA.—...gu burniz barrutik egotea, hi kanpotik. Alda gaitezen apur baterako.
- Ez.—Zer alda?
- ELIANA.—Lekuz. Orduantxe bai pozik ikusiko nukeala hire muturra.
- Ez.—Ez dakizute zer ari zeraten. Ez dakizute zeren billa ari zeraten, ez nondik-nora zoazten.
- FABI.—Esaiguk hik, jakintsu-putzu horrek!
- Ez.—Zerbaiten billa denbora ematea hobe duzue. Bestenaz, zertan eman zenezateke astia?
- BRET.—Bizitza guztia katez gure lepoei loturik pasa deala pentsatzeak ere lanak dizkik. Hi haiz azala, hi!
- SELENA.—Uztagun pakean eta zain dezagun leize-zuloa. Gure lanetatik aparta egin nahi gaitu. Gure ez-jakiñean beti darabil zerbait esku-arteana. Ez gaitzala berriz engañatu.
- FABI.—Zuzen ari zera. Dagoela hortxe bere periodikuarekin.
- Ez.—Zain ezazue zain zuen leize-zuloa! (*Periodikua har eta alkian eseri bedi. Beste laurak lehen planoan gera bitez, baiñan, FEDA eta SORNE ikusteko moduan.*)
- FEDA.—(*Gelaren barruraino ia heldu da.*) Sorne!
- SORNE.—(*Gelditu-eta.*) Zer duzu, Feda?
- FEDA.—Ezeren aztarrenik?
- SORNE.—Ez. Eta zuk?
- FEDA.—Ez. (*Altxa bedi.*) Burni-habeok araka ditzagun orain. (*SORNE ere altxa bedi, eta bata eta bestea burni-habeak astintzen has bitez; deus onik ez dute atera.*)

- FEDA.—Gogorrik daude burniok...
- SORNE.—Burniokin ezer onik ez dugula egingo iruditzen zait...
(*Lehen planora abiatu dira, burniak banaka banaka astinduaz.*)
- FEDA.—Ahulegi gera burniok dauden lekutik kentzeko.
- SORNE.—Sendo tinkaturik baitaude.
- FEDA.—Lima batez, luzarora zerbait iritxi zitekean...
- SORNE.—Hori bagenu! Horra: esku-hutsik gaude.
- FEDA.—Okerrena hori da; burrukan ari izateko ezer ez baitigu eskuetaratu inork. Doi-doi dugu buruan muiñ piska bat hori da dana. (*Ez bere alkitik parrez hasi da.*)
- SORNE.—(*Buruaz Ez seinalaturik.*) Jolasgureak dago.
- FEDA.—Itxuraz dirudien bezin lasa ez dago, ez.
- SORNE.—Hori esan. Eguraldi garratza atera dakiokoe gaurko honetan!
- EZ.—Betiko ametsekin ari gera oraindik ere!
- FEDA.—(*Ez-engana bihurtu dan SORNE-ri.*) Ez iozu erantzun.
- SORNE.—Hori: hor konpon dedilla bera bakarrik.
- EZ.—Zuek zaudeten baiño bakarrago!...
- FEDA.—(*SORNE-ri.*) Ohartu ahal zera? Isilik ezin egon diteke, hori da bere pekatu txikia. Azken hitza bere du beti.
- SORNE.—Denak entzungor egiten baitiote... Noizik behin ez ahal zatzazkio urrikitzen?
- FEDA.—Gutaz sekulan urrikitu danik ez da ezagun. Ezerez bat da gizon hau.
- SORNE.—Ezerez bat? Gauza bitxia da...
- FEDA.—Zer da hor bitxirik?
- SORNE.—Gizon hontaz guztiok iritzi berdiña baitugu!
- FEDA.—Hala da, ta gero eta iritzi berdiñagoa izango dugu gizon honi buruz. Zer nolakoa dan ikasten hasiak baikaituzu .
- EZ.—Bazegok, mutillek!, jende kaskagorrik!...
- FEDA.—(*Entzun ez balio bezala.*) Ez du horrek ordea sekula baitsiko, guri arrazoia emateko ordua etor dakion baiño lehena-go, hilko baita. Ez ahal zaizu iruditzen?
- SORNE.—Bai, Feda.
- EZ.—(*SORNE idurituaz.*) Bai, Feda!... Aski da bat horroizka has-tea, bestea ere hala moduz hasteko.
- FEDA.—(*SORNE-ri.*) Nork esan du hor inozukeriarik!
- SORNE.—Inguruka dabillan gixajo batek. (*Biak parrez; eta piskanaka piskanaka lehen planora datoz.*)
- FABI.—Ezeren aztarrenik bai ahal da?
- BRET.—Ezeren berririk bai ahal duzu, Sorne?
- FEDA.—(*Bion partez.*) Ezer ez oraindik.
- SELENA.—Bi paret a besterik ez zaizue gelditzen...
- FEDA.—Bi bakarrik, egia da. Eta, zer zuek?

- FABI.—Ezeren arrastorik.
- FEDA.—Leize-zulo bat da, hori da.
- SELENA.—Ez izatera etorri liteke.
- FEDA.—Uste horretan bizitzea, ondo dago. Hortan badirauzu, nahiko zenukean aldaketa zuk zerorrek sortaraz zenezake agian.
- ELIANA.—Ziñez uste ahal duzu, Feda?
- FEDA.—Bai, ziñez sinisten dut. Zuen fedearen eta sinismenaren ondorio ez ote gera Sorne eta biok?
- ELIANA.—Hala da.
- FEDA.—Zerbait gerta ditekeala ziñez sinisten baduzu, orain ere egiazki gerta diteke.
- SORNE.—Baiñan hori dala eta ez dezagula lurrerat erortzen utzi gure billaketa-inbestigazioa.
- FEDA.—Ez horixe. Ahal duenak ahal duen bezala burrukan egin beza. Zuen sinismenaz zuek, sinismenik gabe guk.
- FABI.—Sinismenik gabe?
- FEDA.—Bai, hala esan diteke, hots, sinismenik gabe. Iñioiz beste izandu duzuen inspirazioneaz aparte, gela hitxi eta irterarik gabeko batean sinistu duzue beti. Hori dala eta ataka gaizto hortatik ateratzeko ezer gutxi egin duzue. Sorne-k eta biok ez diogu sinismenik zor honelako munduari eta honelako baldintzei; nahiz eta gure aurrean iduk, Ez-i berari ere ez diogu batere sinismenik zor.
- EZ.—(*Periodikua utzi-eta.*) Hi mutiko, hago piska bat!
- FEDA.—(*Ez bezaio kasorik egin.*) Oraindañokorik ez dugu ezer sinistu eta zalantzan jarri dugu guztia; hasiera hasieratik hasi dugu billaketa hau, inbestigazio hau, gauzen azalari baiño mamiari arreta gehiago jarriaz, gauzak txuxen eta argi ikusiaz, ezen ez eta halako batean berriki lanean hasi beharrik izan ez dezagun. Intuizioari, hots, senari ere lekuri eman diogu... ez dea Sorne?
- SORNE.—Bai. Selena-k bere uste eta sinismena leizearen kanbioan jarririk badaduka, zuzen da begira dezagun, eta bere hortan jarrai dezan bihotz-berotu dezagun. Ezagupidearen bi bide mueta dira, eta alkar ondo konpontzen dira.
- EZ.—Hago piska bat, neskato «bas bleu»...
- FEDA.—(*Ez-ek esan duanari batere jaramonik egin gabe.*) Zuzenez beste ari gerala azaltzearren Ez-ek zerbait esan edo ahalegiñak egingo dituela, ondotxo dakigu. Baiñan, zuek ere, gaurtik aurrea, ekiozue lanari zuen bistatik Ez galdurik balitz bezela... Burniez bestaldera begira zazue! Iñor bai ahal dago?
- FABI.—Iñortxo ere...
- FEDA.—Bret?
- BRET.—Iñoren zantzurik ez da hor, Feda.
- ELIANA.—Ez; bakarrik gaude.

- EZ.—Hiorrek esan dun: Ez, bakarrik gaude. Erregu baten antza diñ. Laguntza-eske baenbil bezala...
- FEDA.—Nundik nora heldu diran ez dakigun hamaikatxo oihu hotsik entzun ohi da.
- SELENA.—Ez dakit...
- FEDA.—Hala da, ama, ez dakigu nundik-nora datozen, eta nor ari dan oihuka... Joka dezagun azken hondarreraíño, sar gaitezen burrukan buru belarri, gal ala irabaz, jar dezagun arriskuan dena den dena.
- SELENA.—Zuzenez beste gauzak aterarik gal bageneza?
- FEDA.—Ez genezake galdu.
- SELENA.—(*Bere hartan kaskagogor.*) Bai, baiñan, zure usteak eta guzti, halaz guztiz ere gal bageneza?
- FEDA.—Ondo da. Ospez beteta eroriko gera. Ondotxo dakizu, halaz ere sekula ez duela gurekin burutu eta ez gaituela burrukatu!
- BRET.—Hori bai, hori egia da.
- EZ.—(*Isekaz.*) Burni-habeen kontra hire burua bota hueneko hartan ezik...
- FEDA.—(*Ermo.*) Iñork ez du gutaz beste egin, iñork ez gaitu burrukan hautsi. Berriz burrukan hartzeko odolik izan ez duenak, hel dira burrukatuak. Guretako nork ez du berriz burrukan hasi nahi izan?
- ELIANA.—Iñork ere.
- SORNE.—Egunik ez dugu igaro zerbaiten billa ibilli gabe.
- FEDA.—Han edo hemen beti aurkitu dugu zerbait. Orain arestian, haste-hastetik, leizezulo hau. Garaitzopen haundia da guretzat, nahiz eta ezdakigun zer egin horrezaz. Bañan, gure inbestigazio-billaketa honek fruturik ekartzen ez balu ere, Selena-k ondotxo gorderi du. Itxurak goiti-beheiti, jakin ez, dakigu bideren bat ote dan hala...
- EZ.—Hire lillura txoroez alde zurretik sendatzeko, sendagaillu egoia hartu duk!
- FEDA.—Orain Sorne, nahi izan ezker behintzat, alboko pareta hori miatzen has zaitezke. (*Alboko pareta seiñalatu bezaio.*)
- SORNE.—Hala egingo dut, Feda. (*Alboko paretara doa bat bedera. Ez gora eta beheara pasean hasiko da; FEDA eta SORNE berriz, pareta arakatzen lehen planoan gera bitez. Hemen uki, han jo, beste hartan aztertu eta ondo begiratuaz, FEDA eta SORNE lehen planotik pis anaka gelaren barrurairiño joango dira.*)
- FABI.—Buruz argia da Feda.
- BRET.—Guk genituen aurre-iritzi eta prejuizioak erreka zulora bota ditu; guk egin ez genuena.

ELIANA.—Hori dala eta hor ditugu ondorioak. Presondegia honek laister joko du azkena.

SELENA.—Ez dakit ba...

FABI.—Kanbio bat gertatu dala zerorrek ezagutu duzu lehen...

SELENA.—Zer kanbiamentu mueta dan ez dakit ordea.

BRET.—Galerarik ez datorkiguke behintzat. Orain ez bezela galduta genbiltzan lehen. Zer nahi dugun, badakigu orain.

SELENA.—Jakin, hori beti jakin dugu.

FABI.—Ez Fedak beste. Leize-zuloa nun zegoen horrek du aurkitu.

SELENA.—Bai... Baiñan, guzti hori bere idurimenaren seme balitz?

DENAK.—(Ez ez beste guztiak.) Zer esan nahi duzu?

SELENA.—Señale bat izan diteke agian...

Ez.—(Bapatean gelditu-eta.) Gauza argi eta garbi Selena-k beste inork ez du ikusten.

FABI.—Ez iozue erantzun.

BRET.—Nori erantzun? Nik ez dut txintik aditu. Zuek zer edo zer aditu ahal duzue ala?

FABI.—Nolabaiteko bozak entzun dira.

ELIANA.—Bide zuzenetik okertu nahi gaituzten bozak.

Ez.—Selena-ren beraren boza zenuten, horra. Hori eta biok bide batetik ari gera.

FABI.—Zeren bildur zera, Selena?

BRET.—Bai, Selena, esaiguzu; ez dizugu ulertu...

SELENA.—Nik neronek zer diodan baneki! Nahi nuke eta halaz ere bildur naiz. Zuek bezelaxe, zerbait espero dut, baiñan barru honek zerbait besterik ote dion, nago...

FABI.—Esan behar duzuna, esazu. Barru horri zer ari zaizu?

SELENA.—Azkarregi ote gabiltzan. Ez, ez da erabat hori...

BRET.—Zer da, beraz? Leize-zuloaren ondorioetan sinismenik ez baduzu, zer dala eta zaintzen duzu?

SELENA.—Sinisten dut; nere begiek hain garbi ikusten dutena, ezin nezake uka. Baiñan, sinistu, zer nola sinisten dudana ez dakit. Leize-zulo horrek kanbiorik ez duela ohartzen naizenean, badirudi, etsai berri bat, kartzelero berri bat sortu dugula. Itxaropen osoa eman eta gero batere betetzen ez duen kartzelero berri bat, lehenagokoa baiño askoz ankerragoa sortu dugula iruditzen zait, alegia.

FABI.—Itxaropen hoiek osatzea eta egia bihurtzea, gure eginkizuna da, Selena.

SELENA.—Bai, ba dakit. Desarmaturik gaude ordea, esku-hutsik.

BRET.—Ez zazula uste izan. Ba dugu harmarik, onik gaiñera: Fedak.

SELENA.—Ez da harma. Guretako bat da.

ELIANA.—Gu baiño gehiago da. Horrexengatik da arma. Egunen batez iritxiko dugun askatasunean pentsatuaz gure gelen bakardadean geuk sortu ditugun bi gauza bezala dira Feda eta Sorne.

SELENA.—Demagun hala dala. Halaz ere... ez dakigu duen harmahori gure helburua lortzeko egokia danez. Geronen kontra bihur baititeke.

FABI.—Selena! Gure semea da!

SELENA.—Ba dakit gure semea dana. Baiñan noizik eta behin semeak galdu egiten dira eta beaiekin gurasoak dituzte galtzen.

FABI.—Genuen guztia galdurik dugu.

SELENA.—Beharbada ez.

EZ.—Hori da, Selena. Beharbada ez. Zuek Ez hotsegiten zenioten hura zan zuen salbatzaillea beharbada, eta zuek ez-ikusia egin diozute.

BRET.—Gure alde ezertxo ere egin ez duten, gu eta gu baiño lehen gure gurasoak presondegi hontan giltzapean iduki gaituzten boza kaltegarri hoiek, goxo eta ezti nahi luteke izan orain.

ELIANA.—Iñoiz bai eta oraintxe billatzen ahal du iges-bideren bat Feda-k... (*Aulki batera igotzera doa FEDA, baiñan alkiak irrist egin dio. Danak ari begira.*)

SORNE.—Zer dagizu, Feda?

FEDA.—Alkiaren gaiñera igo nahi dut. Hor gorago beharbada... (*Alkia berriro paretan ondoan jarri beza.*)

SORNE.—Hor gorago?

FEDA.—Gure eskuak iristen ez diran hortatik gora, paretaz besterik ez dagoen, nork daki... Aita!

FABI.—Zer duzu, Feda.

FEDA.—Alkiari heutsiko ote zenioke? (*Alkiraiño joan eta eutsi bezaio; FEDA gaiñera igo da. SORNE lurrean gera bedi, eta beste guztiak bezela jar bedi hari begira; Ez ere, FEDA-ri begira. FEDA han eta hemen, pareta arakatzen ari da.*)

FABI.—Ezeren aztarrenik bai ahal da?

FEDA.—Itxuraz dena berdiña da: behetik goraiño dena pareta. (*Jetsi eta beste aldeko paretara bedi.*) Zurean ere hala ahal da, Sorne?

SORNE.—Ez dut arakatu. Aita, lagunduko ahal didazu? (*BRET-ek lagundurik, lehen FEDA-k egin duena SORNE-k egin beza. Besteak, haiei begira.*)

SELENA.—Ez du ezer aurkituko.

FEDA.—Ez segurasko. Biak aia biak berdiñak dirala dirudi; halaz ere saio bat egitea ez da batere kostatzen. Nahiz eta emakume izan, eta hain zuzen ere emakume dalako, ni ikusi dudarik ikus dezake.

SORNE.—(*Pareta han eta hemen ikutu eta ikusmiratu ondoren.*) Hemen hor bezela: ezer ez. (*Alkitik jetsi bedi.*)

EZ.—(*Jolasgureak bezela.*) Ez dakit ohartu zeraten baiñan, gorago ere ba da paretarik. Gurasoen bizkarretara igo zaitetze eta ekin hortxe! goena jo arte. Tximukeriak egiten hasi ezker, nahi nuke zerbait gehiago ere!

FEDA.—Jo dezagun aurrera, Sorne.

SORNE.—Denbora alperrik galtzen ez ote gera ari, Feda?

FEDA.—Danai usi arte, dana arakatu arte ez dakikegu. Nola edo hala, azken mugaraiño iritxi beharra dago. Gure pentsamenduen bukaeraiño, hondoraiño lehenik. Bihotz-gabeturik ote zera, Sorne?

SORNE.—Ez, baiñan... hain da berdiña, hain da fiña eta leguna pareta hau!

FEDA.—Ez zazula uste! Beharbada, hala dirudi, baiñan ez da hala. Gutxienik usteko dugunean, beste leize-zulo batekin aurkitu gitezke. Jarrai dezagun aurrera, beraz. (*FABI eta BRET, lehen planora etorri dira, hots, SELENA eta ELIANA-ren ondora. Ez, bere gelaren erdian, ezin egonez bezela dago, FEDA eta SORNE, paretaren kontra aurrera eta aurrera doazela ikusten baititu. Ezkereskubi itzuliaz, nun nor aurrerago doan begira dago.*)

FABI.—(*SELENA-ri.*) Ikusi duzua? Begiratu gabe ez du ezer utziko, Feda-k...

BRET.—(*ELIANA-ri.*) Egia esan, hoi en inbiri naiz. Billaka hartzea baiño gauza bikaiñagorik ez da. Zer nola ez zitzaigun sekula hone-lakorik bururatu?

ELIANA.—Eziñezkoa zan, Bret. Beti izan gera **Ez-en bildur.**

BRET.—Lokartu zaneke hartan ere, bildur izan giñan da!

ELIANA.—Gure baitan ezurretaraño sartuta generaman horri sotzeko eta aparte bizitzeko. Egin behar genuen eta egin genezakean bakar hura egin genuen: seme-alabak horri bildurrik gabe hazi. Irtenbideren bat topatzen badute, geok topatu bagenu bezela izango da. Billatzen badute, gu geralako billatuko baitute.

FABI.—Ez bataiatu genuenean hasi giñan gure askatasunaren alde lan egiten. Iturritik ura bezela etorri da geroztik etorri dana: gure eraso, ezerezetik zerbait izatera etortzeko sofritu genuen erdi-miña...

EZ.—(*FABI-rengana itzuliaz.*) Berriz ere illunpetan murgiltzeko.

BRET.—(*Ez markatuaz.*) Honek ez du sinisten gure buruetan argi-izpirik baiño zerbait gehiago egon ditekianik...

FABI.—Bere burua da honentzat guztia, besteenetan ez dezake sinets. (*Argi guztiak itzal eta proiektore bat pizt bedi; Proiektorearen argiak SORNE argi beza; FEDA baiño lehenago, hondoko paretaraño heldu da, eta oihalaren gaiñean eskua ezarri du.*)

- SORNE.—(*Oihu bizi bat: denak isilarazi ditu.*) Feda!
- FEDA.—(*Harengana itzuli eta.*) Zer da, Sorne?
- SORNE.—(*Larri-miñez eta erdi-zorabiatuta erabatean.*) Zerbait aurkitu dudala uste dut!
- FEDA.—Zer aurkitu duzu?
- SORNE.—Pareta... (*Ez ez beste guztiak gelaren barrenera joan bitez; bitarte hortan, lehengo argiak pizt bitez.*)
- FEDA.—Pareta bat, eta zer?
- SORNE.—Mugitzen dana... Zurea ikutu ezazu.
- FEDA.—(*Barreneko pareta hunki beza, eta sendo ez dagoela ohar bedi.*) Ez da pareta!
- GUZTIAK.—(*Ez, ez beste guztiek.*) Ez da pareta...!
- FEDA.—Oihala dala esango nuke... (*Eskuak luza bitza.*)
- EZ.—(*Ukan duen dardara pasa zaio eta bere onera etorri da.*) Ez zak ikutu!
- FEDA.—Boza hoiek...
- EZ.—(*Oso kementsu.*) Begira gero ikutu. Atzera hortik! (*Ez-ek bildur piska sartu bide dio, eta atzera bezela egin beza. Berehala orde, luza bitza eskuek.*)
- EZ.—(*Aurreratuaz.*) Berriz esango diat: geldi hor! Geldi, Feda!
- FEDA.—Zerk hau penatzen, Ez?
- EZ.—Oihal hori ikutu bahezak, zuenak egin dik. Antzina, hi jaino baño lehen, itxaropen guztien kaltetan ari zirala, esan nieran hire gurasoei...
- FEDA.—Eta zer neri hori?
- EZ.—Oihal hori zabaltzen baduk, beste heldu-lekurik ez zaik gertuko. Behingoz, dean eta izan hintekean guztia hortxe hondatuko duk.
- FEDA.—Gure gainera heriotza etorriko dala esan nahi ahal duk?
- EZ.—Milla aldiz txarragorik. Nun zer billatu ez duk jakingo, eta hutsaren urrena izango haiz...
- FEDA.—Orain, zer dudala uste duk? Zer dugula uste duk?
- EZ.—Zer daukazuten ez dakizute, baiñan euki liteken guztia zuekin duzue. Zer-nahi amets eta nora-nahi egan egin dezakezuenez gero, zuen esku zegok mundua...
- SORNE.—(*Oiñazez beterik.*) Barru hontatik atera gabe...
- EZ.—Bai eta zera ere! aneika aldiz atereak zerate dagoaneko. Egia esan, hemen ez baiñan kanpoan bizi zerate, zuen ametsak mugaz bestaldetik baitituzue. Zuen esku zegoen dana lortu duzue.
- FEDA.—(*Oihala behatzez seiñalatuaz.*) Iñolaz ere, bestaldetik ba dagoke zer edo zer...
- EZ.—Ezer ere. Isiltasun osoa, bukaerarik ez duen presondegia...

- FEDA.—Dana dala... (Berriro eskuak luzatzera doa.)
- SELENA.—Feda!
- FEDA.—Zer duzu, ama?
- SELENA.—Zer egin behar duzu?
- FEDA.—Oihala milla puska egin.
- SELENA.—Ez zuzen ari balitz?
- FEDA.—Ez, ez, sekula ez da gure alde jokatu; egin nahi genuen hura galerazi baizik, ez du egin. Nola dieteke fia horren hitzei?
- EZ.—(Erreguka.) Zuen adiskide naiz, Feda; zuen adiskide izandu naiz beti, nahiz eta zuek honelakorik ez duzuen aditu nahi izan. Zorion osoa opa izan dizutet beti...
- FEDA.—Gure zoriona! Erdi usteldurik gauden presondegi hontatik hori dala eta galerazi ahal diguk irtetzea?
- EZ.—Orain zeraten baiño zuen eskurago, libreago ez zerate, behiñere izango. Oihala zabal bazenezate berriz...
- FEDA.—Entzun zak, Ez. Demagun, behingoz arrazoi deala, egia esan deala. Baiñan hik esan dean bezela gure salbazioa eta gu gaitz guztietatik gordetzea nahi izan baduk, pareta bat ez baiñan oihal bat zala hori guztia lehenago esan behar higuen... Oihalaz beste aldetik zer dagoen ikusi arte ez dugula atsedetik hartuko, ez ahal duk konprenditzen?
- EZ.—Ahaztu ezazue oihal hori.
- FEDA.—Ez genezakek sekula gehiago ahaz... Aita bera etorriko balitz eta esango balit: «Feda, ez zazu iriki», iriki egingo nuke. «Bestalde hortatik ibili naiz eta ez dago ezertxo ere» esango balit, ez nuke haren esanik egingo. Bestaldetik zer dagoen ez baitut ikusi, nere begiz ikusi arte ez dut etsiko. Eta hi, hi ez haiz nere aita: Ez haiz hi, nere eta nereen etsai betikoa, burni-habeen tartean gauzkean kartzeleroa... Konprenditu ahal duk orain?
- EZ.—(Biziro umil.) Bai, Feda. Ahaztu zak, halaz ere.
- FEDA.—Ezin nezakek horrelakorik egin; ez naitekek hire hitzetara jarri, hik hiorrek ondo asko dakik hori. Hori egin baneza, adio nere bihotzaren pakea. Naiz eta garratza eta uste on guztien kontrako akabera izan, bukaeraño iritxi gabe ez nauk geldituko. Bestalde, hik eta guk gauzen ikuspegi bera ote dugu? Hiretzat heriotza dana guretzat bizitza danez, nork daki?
- EZ.—Uztak pakean oihal hori eta urrutira hadi... Hi ere bai, Sorne.
- FEDA.—Sekula ere. Sorne eta biok oihalaz bestaldera igaroko gaituk.
- SORNE.—Ez. Ni, ez kakit ba, Feda. Bildurtzen naiz...

FEDA.—Bildurtzea, berezkoa da, Sorne. Iñor bai eta gu izandu gera eta oraindik gerade bildur, ez dea?

DENAK.—Bai.

FEDA.—Baiñan bildur hori, oztopogarri ez baiñan eragingarri izan zaigu.

SORNE.—Orain besterik ote dan...

FEDA.—Lehen bezela orain, Sorne. Dugun guztia emango dugu; azken mugaraino iritxiko gera; mundua gaiñera eror badakigu, koldar eta bildurta izan geralako ez dedilla izan.

EZ.—Ezeren aztarrenik ez danean, koldar ala odoltsu izan, berdin da...

FEDA.—Hori horrela dalarik, ez du garrantzirik, hori da. Baiñan bai-orain... baitakigu noraino jotzeko eta iristeko ausardia dugun. Orain soilik, alkarri buruz-buru begira egoteko gauza geraneon, alkarri txu eta parra egiteko gai geranean... Konprenditzen ahal didazu, Sorne?

SORNE.—Bai, Feda; egin behar dugula uste baduzu.

FEDA.—Hala uste dut. (*Besteei.*) Eta zuek, zer uste duzue? (*Guztiak buru-makur; ez da erantzunik.*)

FEDA.—Agiri danez, ez duzue zuen bizkar hartu nahi lan hau... Egiteko eta erresponsabilidade guztia nere gain uzten duze... Milla puska egingo dugu oibal hori!

EZ.—(*Erreguka.*) Ez, Feda, ez!...

FEDA.—(*Ez bezaio kasorik egin.*) Gertu ahal zaude, Sorne?

SORNE.—Bai.

FEDA.—Hel gionu, beraz! (*Bion artean hel bezaiote oihalaria; Ez belauniko, lurrera erori da, eta erdi negarrez ari da.*)

EZ.—Ez, Feda, ez... (*Oihala ken, eta burni-habe luze bat azaldu da: eszenarioaren barrena, batetik bestera, alderi alde hesitzen du; agiri danez, bi familiak ez ezik Ez ere preso dago. Hiru gizon agertu dira, geldi eta isilik, beltzez jantzita.*)

DENAK.—(*Atzera egiñaz.*) Burniak!

FABI.—Selena-k ziona: igaro ez ditezkean burni-habeak dagoz bestaldeti...

SORNE.—Berriz ere burniak...

FEDA.—(*Parra garratza du; etsipenak harturik bezala, lurrean eroririk dagoen Ez seiñalatuaz.*) Gu bezin preso bera! Are presoago, baitzekien preso zegoela. Denok, guztiok gaude burni-habeen artean lotuta! (*Parre zoroa du, ero batena; berehala, bapatean, Oihala eror bedi.*)

AZKENA